

nous
horitzons

N° 29

tercer i quart trimestres de 1974

**La Junta Democràtica d'Espanya
i la lluita del poble català, per P. Abadal**

**L'amic i company Josep Moix,
per R. Vidiella**

Octubre de 1934, per C. Díaz

**La normalització del català modern,
per F. Vallverdú**

PUBLICACION TRIMESTRAL

Declarada llista su publicacion en lo relativo a la cultura y la educacion, según dictamen de la Secretaria de Educacion Publica, comunicado en Oficio n° 581, de fecha 22 de agosto de 1962.

Corresponsal a França :
Claude Barsotti, 4, Traverse Cas, 13-Marseille (4e), France.
Compte Corrent Postal : C.C.P. 686-60 Marseille.

Sumari

	pàg.
EDITORIAL	
Crisi econòmica i crisi política.....	1
EL PENSAMENT I L'ACCIÓ	
La Junta Democràtica d'Espanya i la lluita antifranchista del poble català, per P.Abadal..	4
Associacions de veïns: Perspectives, per T.P.	19
LA HISTÒRIA	
En memòria de l'amic i company Josep Moix, per Rafael Vidiella.....	24
I. El dirigent sindical	
II. El dirigent polític	
Aproximació a l'octubre de 1934, per Carles Díaz.....	41
El 1er. col.loqui de "Recerques".....	54
LES LLETRES	
La normalització del català modern, un aspecte de la lluita per la democràcia, per Francesc Vallverdú.....	58
V Centenari del primer llibre imprès en català	
El llibre i el fet cultural català, per Francesc Vallverdú.....	71

Crisi econòmica i crisi política

Amb un cert retard, també arriba a Espanya la crisi econòmica avui general a tot el món capitalista.

Les pugues de preu del petroli no són la causa de la crisi, com vol fer creure una certa propaganda. La crisi ve de més lluny. Les seves arrels penetren fins al cor mateix del sistema capitalista. La pròpia inflació galopant i crònica té altres causes que els augments dels preus del petroli i d'altres matèries primeres, augments que no han fet més que restablir un cert equilibri en els injustos termes dels intercanvis mundials imposats per les potències imperialistes als països dependents.

Les causes de la inflació, anterior a l'episodi del petroli, cal buscar-les en els 150.000 milions de dòlars gastats en la guerra del Vietnam pels Estats Units, en la utilització per part d'aquesta potència del lloc privilegiat del dòlar en el sistema monetari internacional, en l'expansió del crèdit, en el malgastament de recursos naturals, en la política del gran capital de sosteniment i puja dels preus amb pràctiques monopolistes i l'acció de l'estat, etc. En definitiva, la inflació és el resultat de la recerca sistemàtica del màxim benefici i d'una expansió sostinguda i regular del capital, en condicions noves i amb mecanismes nous.

L'espectre de 1929 torna a recórrer Europa, Amèrica i el món sencer. No perquè hom pensi que es pot repetir una crisi com aquella. El capitalisme té avui nous recursos per funcionar. Té més mecanismes estabilitzadors. Però el temor d'un daltabaix i la impressió d'haver viscut una prosperitat fictícia i precària s'escampen.

Potser la recessió que viu avui el capitalisme és menys aguda que en d'altres moments, però com diu l'Ernest Mandel "és la coincidència de la recessió amb la combativitat excepcionalment acrescuda de la classe obrera occidental el que fa que la crisi actual sigui molt més greu per al capitalisme que la de 1929, encara que en el terreny purament econòmic sigui molt més moderada."

Efectivament, el capitalisme haurà d'enfrontar-se a tot el món occidental amb una classe obrera més organitzada, més combativa, armada en alguns països d'alternatives de poder susceptibles d'imposar-se, i enmig d'un clima internacional de franca retirada del feixisme i altres fórmules autoritàries i d'afirmació de la coexistència pacífica. Tampoc podrà confiar fàcilment en una sobreexplotació dels països dependents, que han après a valorar la seva pròpia força gràcies a la guerra del petroli. ¿Podrà en aquestes condicions el capitalisme evitar la baixa de la taxa de beneficis? ¿Podrà impedir avanços econòmics i polítics de la classe obrera i del poble que modifiquin substancialment la correlació de forces de classe i posin en perill el seu domini?

A Espanya la dictadura franquista es troba entre dos focs. D'una banda, la situació econòmica és més greu i precària i el règim polític més fràgil que en els altres països capitalistes més avançats. D'altra banda, la classe obrera i les altres capes populars es troben a l'ofensiva; a l'oposició política tradicional s'afegeixen constantment nous sectors del poble, de la burgesia i del propi aparell polític estatal franquista que albiren el final imminent del règim.

Aquesta situació explicà la marxa i els primers resultats de la impressionant batalla de la SEAT. Els treballadors d'aquesta empresa, la primera factoria d'Espanya pel seu volum, confrontats amb un expedient de crisi, han reaccionat a l'ofensiva, sense encongir-se. Han sortit massivament als carrers de Barcelona i d'altres localitats de la comarca a defensar el lloc de treball i el poder adquisitiu del salari. Amb la seva presència massiva i serena han imposat les primeres victòries, tot fent retrocedir la repressió policíaca i patronal amb l'alliberament dels detinguts i l'anul·lació de la sanció de pèrdua de feina i sou durant 10 dies a 19.000 treballadors.

La batalla de la SEAT és un advertiment seriós al règim: la classe obrera no està disposada a pagar els plats trencats d'una crisi de la qual no és responsable. El seu estat d'ànim és de combat, malgrat els perills d'atur i acomiadament.

Aquest estat d'ànim és resultat d'un procés d'anys en què la classe obrera ha sabut organitzar-se, millor o pitjor, malgrat les persecucions del franquisme, i lluitar en proporcions cada vegada més vastes sense sofrir cap desfeta de conjunt, tot creant al seu entorn un ampli corrent de solidaritat i una articulació democràtica entre sectors socials cada dia més nombrosos. Mentrestant, el franquisme s'ha anat descomponent sota els cops d'aquestes lluites i de les seves pròpies incapacitats, de la seva corrupció i dels seus crims.

La crisi de govern que ha fet saltar el tàndem Cabanillas-Barrera ha posat de manifest amb més evidència encara la incapacitat del règim per evolucionar cap a fórmules més obertes a la participació. El part de les muntanyes del projecte de llei d'associacions il·lustra amb un nou exemple la seva inoperància i immobilisme.

És urgent trobar les formes per fer sortir el país del cercle en què el té tancat un règim decrepit, formes que passen necessàriament per l'entesa més àmplia possible de totes les forces d'esquerra i de dreta, incloses les que han col·laborat amb el franquisme o li han atorgat algun grau de confiança per evolucionar cap a formes més democràtiques. Catalunya dóna un exemple a tots els pobles d'Espanya amb l'Assemblea de Catalunya, la Coordinadora de Forces Polítiques i altres formes d'unitat. L'aparició de la Junta Democràtica d'Espanya, d'altra banda, aporta l'embrió d'una convergència general en l'àmbit de tot l'estat que pot constituir l'alternativa democràtica que la situació reclama.

És l'acció conjugada de la lluita popular i la convergència sense exclusives la que farà possible posar terme a la dictadura que ens oprimeix i la que inaugurarà una nova etapa de la nostra història, tot posant la classe obrera i el conjunt del poble en les millors condicions per afrontar la crisi econòmica del capitalisme amb el mínim de perjudicis i per obrir vies d'avenç cap al socialisme.

La Junta Democràtica d'Espanya i la lluita antifranquista del poble català

per P. Abadal

El dia 30 de juliol passat van ésser anunciats simultàniament a Madrid i París la constitució i el programa de la Junta Democràtica d'Espanya. Pel moment i sobretot pels seus caràcter i objectius, la Junta va produir un profund impacte en l'opinió pública espanyola i internacional.

Efectivament, en un moment en què la malaltia del dictador posava més en relleu el desori i la descomposició del règim, una concreció unitària a nivell de tot Espanya sortia a la palestra a plantar cara a la dictadura i al continuisme i a cridar els pobles hispànics a unir-se per la ruptura democràtica. La Junta va saber oferir en aquella hora precisa l'alternativa política i de poder que necessitava la societat espanyola. En endavant la Junta tindrà un paper eminent en la lluita per la democratització d'Espanya.

Tots els qui han participat en gestions -o les han seguides amb interès- per tal d'arribar a constituir un organisme semblant a base de les forces polítiques d'oposició considerades "clàssiques", saben els anys passats al voltant de vagues promeses, d'incompatibilitats inexplicables, de reiterades dilacions i d'indecisions desesperants. La Junta Democràtica ha culminat en un any el procés de la seva constitució. Les forces i personalitats que la integren, potser perquè ja comptaven amb l'experiència esmentada, han actuat amb un criteri més decidit i una disposició més determinada a assumir les responsabilitats i enfrontar les conseqüències del fet històric que representa la constitució de l'alternativa a la dictadura sense ambigüitats, per la reinstauració de la democràcia.

Formen la Junta personalitats que encarnen forces polítiques prou conegudes i d'altres representatives del moviment obrer, dels professionals, dels funcionaris públics i del patronat empresarial. El ventall polític va de comunistes a monàrquics, passant per socialistes i liberals, és a dir, dins del camp democràtic, de l'extrema esquerra a l'extrema dreta.

Per primera vegada s'ha constituït a nivell de tot Espanya un organisme unitari en el qual, conjuntament amb representants de les noves generacions que no van fer la guerra, es troben personalitats ahir enfrontades en els dos bàndols contendents. No se li pot imputar, doncs, cap pretensió de revenja. Enfront de l'anacrònic esperit del 18 de juliol i dels esgarips de guerra civil dels ultres, la Junta ha alçat la bandera de la reconciliació cívica i de la llibertat per a tots.

Quan més del 70 per cent de la població del país correspon a les generacions que no van fer la guerra i no en volen ésser botí; quan des del 1956 el Partit Comunista d'Espanya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya propugnen la reconciliació; quan aquesta idea ha penetrat en tots els estaments socials fins al punt que l'Església l'ha convertida en lema de la celebració de l'Any Sant; quan la democratització d'Espanya ha d'ésser obra de totes les forces democràtiques d'esquerra i de dreta, aquest aspecte del caràcter de la Junta adquireix dimensions històriques en la perspectiva del futur dels pobles hispànics.

LA JUNTA I EL RÈGIM

El règim va reaccionar immediatament contra la Junta. De primer, des de la premsa del "movimiento", de la ràdio i la televisió. Després, fins a la criminal provocació muntada amb l'atemptat del carrer del Correo, atemptat de característiques típicament feixistes, que els ultres i la policia intenten de convertir en una desesperada i furibunda campanya anticomunista per tal d'oposar-se als corrents d'unitat i en definitiva de trencar la Junta.

Els ultres, desesperats en llur aïllament, malden per reprendre tot el poder en llurs mans, desconfien de tot allò que pugui representar evolució o obertura per minsa que sigui i per molt enquadrada que estigui dins del règim. El "No, señor Presidente" blaspiñareny fou com el toc a sometent contra la inevitable democratització d'Espanya i contra tots els qui semblen prendre's massa serio

sament les possibilitats d'una obertura . És sabut que el feixisme provoca l'anticomunisme històric per tal de llançar-se indiscriminadament contra els comunistes i demòcrates i també contra tots els que poden manifestar, per poc que sigui, una ànsia de llibertat.

Els Girón, els Labadie Otermin, els Raimundo Fernández Cuesta i tota la trepa han insistit en les calúmnies contra el Partit Comunista, però la calúmia s'ha estavellat i s'esmicola davant la nova realitat social. La societat espanyola s'ha posat a pensar pel seu compte.

D'altra banda, els ultres han exigint una víctima propiciatòria per a contrarestar les promeses d'obertura i sobretot la interpretació que hi dona la premsa. Pio Cabanillas ha estat destituït. Però, per primer cop en el règim de Franco, una destitució no ha passat sense més ni més.

Aquesta vegada hi ha hagut una solidaritat i els dos ministres i altres alts càrrecs dimissionaris han estat motiu d'elogi i d'homenatges . El fet és nou i demostra que en els mateixos medis franquistes s'està tip dels ultres i que la solidaritat que es desenrotlla els conduirà a enfrontar-se més decididament amb aquells i amb els redutes de què disposen: les institucions del règim i el clan familiar de Franco.

Els resultats de l'ofensiva dels ultres han posat en evidència que ja no tenem força per a imposar llur criteri total , però que, manipulant les institucions -Consell del Regne, Consell Nacional, Corts - sí poden paraitzar i de fet paraitzen qualsevol intent d'obertura i d'evolució. Aquesta situació és molt perillosa perquè els ser-

veix per a exaltar passions i intentar de promoure tota mena d'aventures.

En aquestes condicions, adquireix encara més relleu el fet d'haver-se constituït la Junta . Enfront del pol ja desimantat de la dictadura s'alça la nova força d'atracció que , pel seu caràcter i objectius, exercirà cada dia més la Junta Democràtica amb l'alternativa que ha de salvar el país, amb plenes garanties per a tots, del buit de poder en què s'està ensulsiant el règim. Com es diu en la seva declaració: "La continuïtat de l'Estat exigeix, per raons de dignitat i responsabilitat nacional, la no continuïtat del règim".

LA JUNTA DEMOCRATICA EN EL CAMP DE L'OPOSICIÓ

La constitució de la Junta Democràtica d'Espanya ha posat també en moviment totes les forces antidictatorials no representades en ella . Les ha obligades a definir-se. Val a dir que, en general, el coneixement més o menys complet de les forces que la integren, el moment de la seva constitució i el seu programa , han fet que àdhuc els més reticents es manifestessin amb respecte, almenys públicament. Però han rebuscat excuses i han insinuat crítiques,

"S'han precipitat, no han comptat amb nosaltres", diuen uns . Les condicions de clandestinitat han provocat sens dubte falles , però en l'essencial les forces d'oposició havien estat informades. El PSOE i la Democràcia Cristiana havien estat contactats i invitats a participar des del primer moment , podien haver figurat entre els fundadors . Les indecisions pròpies no autoritzen a parlar de

"precipitació" dels altres.

També s'ha dit per part del PSOE que la Junta prefigura un "marc" i ells no accepten "compromisos interclassistes que poden hipotecar el futur de la classe treballadora". Així, doncs, ja no es tracta de "precipitació", sinó d'un motiu. Però en la mateixa declaració el PSOE proposa un "Govern provisional sense signe institucional" i un programa força semblant al de la Junta. Pretén seriosament el PSOE constituir aquest Govern provisional ell sol o només amb forces proletàries? En tot cas no és conseqüent amb la seva afirmació perquè ja fa anys que forma part del Govern basc exiliat, conjuntament amb representants de partits burgesos i col.labora amb burgesos en l'anomenat Consell Federal Europeu. El "marc interclassista" és, doncs, més aviat una excusa que no pas un motiu. Tanmateix, el Congrés suara celebrat sembla haver situat les coses d'una manera més lògica i convincent. La nova Comissió Executiva ha estat autoritzada a consultar altres forces i a detectar possibles aliances, que podrà realitzar si les aprova el Consell Nacional del Partit. Això sembla fer creure en una reorientació més positiva per al propi PSOE, per al proletariat espanyol i per als pobles d'Espanya.

Per una altra banda, immediatament després d'anunciada la constitució de la Junta es va parlar d'una Conferència Democràtica, sobre les possibilitats de la qual Ruiz Jiménez es va manifestar públicament. La dita Conferència havia d'ésser un fet pel setembre, després es va dir que per l'octubre. I després, res més.

No sabem si els interessats van arribar a creure's de debó que la Conferència reeixiria, però els fets són tosuts i el resultat pràctic no ha ultrapassat l'estadi de les conversacions. Dóna la impressió d'haver estat només una manera de justificar-se a si mateixos de la indecisió de participar en una iniciativa concreta - la Junta Democràtica- que certament comporta l'assumpció immediata de grans responsabilitats.

Una altra crítica fàcil consisteix en posar en dubte la representativitat de les personalitats que integren la Junta. La clandestinitat obligada no ha permès de donar altres noms que els de l'exili: Santiago Carrillo i Calvo Serer. Quins noms poden actualment arrogar-se fonamentadament més representativitat? Enfora d'ells, la Junta no pot donar més explicacions que les que ofereix en la seva declaració: "quan les circumstàncies ho aconsellin o ho permetin es farà pública la personalitat de tots els seus membres". Nogensmenys els autors d'aquesta crítica coneixen no sols Santiago Carrillo i Calvo Serer. Saben prou bé els partits i moviments que hi són representats i bon nombre de les personalitats que hi figuren. En què es basen per a discutir llur representativitat? Quan, després de l'ocupació de França, de Gaulle va aixecar la bandera de la França lliure, molts francesos només hi van veure un general rebel al mariscal Pétain. Els americans li van oposar el general Giraud. Però de Gaulle va saber encarnar les aspiracions generals del poble de França i la resistència, de primer dispersa, no sense vicissituds i reticències, va acabar per unir-se i vèncer al voltant del general. Nosaltres tenim un exemple concret en la nostra

història recent que, per bé que en condicions molt diferents, és vàlid com a experiència. Quina representativitat tenien molts dels homes del Pacte de Sant Sebastià? El PSOE, llavors el partit més fort, estava dividit. Besteiro, Saborit i d'altres s'hi oposaven amb el pretext que calia col·laborar amb Sánchez Guerra, Cambó i Romanones i cercar una solució d'acord amb el rei. Alcalá Zamora i Maura no s'hi van incorporar fins un any després. Els bascos no hi van ésser. Però del pacte de Sant Sebastià en va sortir el Govern provisional i la República va succeir la monarquia. També es pot recordar que Acció Catalana, creient-se el partit més fort, va voler anar sola a les eleccions del 12 d'abril del 1931 i va resultar escombrada per l'impetuós corrent popular que va donar un triomf aplanador a la coalició que va constituir el partit d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Com jutjar de la representativitat dels partits i dels homes en el moment actual? Han passat 35 anys de terrorisme institucional, de furiosa propaganda i de violenta repressió contra els partits. En aquestes condicions -tot-hom ho reconeix i Portugal ho demostra -només els partits revolucionaris han estat capaços de resistir i subsistir en la clandestinitat. Però, bo i sabent que aquests partits existeixen, ningú no pot endevinar quina serà llur força real quan el país tornarà a gaudir de llibertat. La reinstauració de la democràcia determinarà en el país una nova correlació de forces i cadascun, segons la llei de probabilitats, tindrà en tot cas, d'acord amb els esforços que hagi aportat a la dita reinstauració, més o menys força.

La Junta Democràtica no pretén que els seus membres són els únics o els més representatius de l'oposició anti dictatorial. Són els qui s'han unit per a presentar l'alternativa i fer possible la ruptura democràtica. No posen vets ni exclouen ningú, ans al contrari, constituïda amb caràcter obert, criden tothom, es disposen a dialogar amb qui sigui per a completar la unitat de l'oposició espanyola. En la Junta ningú s'imposa a ningú. Tots els qui la integren disposen de drets iguals. La Junta "invita les formacions polítiques que encara no han ingressat a la Junta Democràtica que anteposin a llurs interessos de partit, respectables, els superiors interessos de la llibertat del poble espanyol".

LA JUNTA DEMOCRATICA I CATALUNYA

La constitució de la Junta va ésser anunciada mentre el Comitè Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya es trobava reunit en un Ple ampliat. En resumir la discussió del primer punt de l'ordre del dia, el camarada Gregori López Raimundo, Secretari General, va poder referir-s'hi i caracteritzar-la. Pel que fa a la relació existent entre la lluita antifranquista del poble català i la creació de la Junta Democràtica, creiem de gran interès transcriure àmpliament els plantejaments de l'esmentat camarada, que van ésser aprovats pel Comitè Central. Va dir així:

"La creació de la Junta representa no solament que la unitat de l'oposició ha avançat a Madrid, com deia Llauredó, sinó la cristallització del procés.

unitari a l'escala de tot l'Estat espanyol , procés que fins ara tenia a Catalunya el principal centre impulsor. Per tant , això pressuposa un èxit de les forces polítiques catalanes integrades en la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya i de l'Assemblea de Catalunya, independentment que, degut al mecanisme amb què s'ha constituït -imposat per les circumstàncies- no hi hagi a la Junta representants formals dels organismes unitaris, partits o moviments de masses, sinó persones que hi estan lligades. L'aparició de la Junta és també fruit del diàleg promogut pels homes de la CCFPC i de l'Assemblea de Catalunya amb personalitats de la més diversa significació que s'han concretat en actes de tanta transcendència com el col.loqui del Ritz o la "paella de Sitges".

I més endavant continua:

"A Catalunya, la formació de la Junta serà sens dubte un estímul per a crear organismes locals, comarcals i sectorials de l'Assemblea de Catalunya, tal i com es va acordar a la seva X Permanent amb vista a la preparació de la II Sessió Plenària de l'Assemblea".

"També hauria de facilitar el diàleg i la negociació de les forces representades a l'Assemblea de Catalunya amb sectors o personalitats de dreta , compresos els qui encara creuen en la possibilitat d'una evolució del règim actual cap a la democràcia, amb el fi d'eixamplar els límits de la unitat de l'oposició ca

talana i de crear les condicions òptimes per a constituir en el moment oportú un Govern provisional de la Generalitat veritablement representatiu".

El Partit Socialista Unificat de Catalunya veu, doncs, en la Junta Democràtica d'Espanya una culminació dels esforços que s'han vingut fent ací i des d'ací al mateix temps que dels que s'han fet en els i des dels altres indrets d'Espanya. Precisament, la falta d'un organisme unitari d'àmbit general era allò que més dificultava les gestions i la convocatòria de la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya havien posat més en relleu la necessitat de comptar amb un equip que assumís la responsabilitat unitària a nivell de l'Estat espanyol. Avui aquest equip existeix i reuneix no sols representants de l'esquerra sinó també de la dreta. La constitució de la Junta culmina efectivament un procés i, al mateix temps, eleva la lluita per la unitat i la ruptura democràtica a un estadi superior.

És cert, ja ho hem dit, que hi ha forces democràtiques que no s'han incorporat a la Junta i que tots volem que l'equip que ha d'assumir la responsabilitat a nivell de l'Estat compti amb una representació el més completa possible. Però l'esforç en aquesta direcció passa precisament per la via d'ajudar a convèncer els reticents i de comprendre que l'amplària ja assolida per l'oposició anti franquista i la clandestinitat en què s'ha de moure no permetran de donar plena satisfacció a les aspiracions de

cadascun ni evitar de ferir , a vegades, les susceptibilitats d'uns altres.

El veritable nus de la qüestió rau en el fet que avui existeix un equip disposat a enfrontar la responsabilitat de la lluita pel poder i capaç de fer-se'n càrrec . I que l'existència d'aquest equip ja està infonent nova energia a la lluita de la classe obrera i de les masses populars en un moment en què la crisi econòmica i la inflació galopant promouen la coincidència general dels estaments del país en el descontentament i la protesta, quan s'està esdevenint unànime el clam per l'amnistia i per les llibertats democràtiques, polítiques i sindicals. La perspectiva d'una acció generalitzada s'està configurant en el panorama polític i social del país, com a element essencial, previst per la Junta, de la lluita per la ruptura democràtica.

EL PUNT 9 DEL PROGRAMA DE LA JUNTA

L'esdevenidor de Catalunya, el seu futur social i nacional, està lligat a la ruptura democràtica, a la llibertat. El programa de la Junta reconeix les particularitats nacionals sense restricció en afirmar totes les llibertats democràtiques i concretar en el punt 9 "el reconeixement, sota la unitat de l'Estat espanyol, de la personalitat política dels pobles català, basc ,gallec,, i de les comunitats regionals, que ho decideixen democràticament".

El reconeixement està ben destacat. No es tracta només d'una autonomia econòmica regional o d'unes concessions a la llengua i la cultura vernacles. Es tracta del reconei-

xement de la personalitat política que, implícitament, ho inclou tot. De tota la història d'Espanya és la primera vegada que un organisme unitari a nivell de l'Estat afirma rotundament aquest reconeixement. Vol dir que la perspectiva de ruptura democràtica que ha de situar en condicions completament noves la lluita per la democràcia formal i per una democràcia econòmica i social, posarà també en millors condicions que mai la qüestió de l'autodeterminació de les nacions hispàniques.

Tanmateix han sorgit veus, evidentment avui per avui força minoritàries, que han reaccionat visceralment perquè el programa de la Junta assenyala el dit reconeixement "sota la unitat de l'Estat espanyol". Però, en què contradiu això el dret d'autodeterminació? La Junta no es proposa de perdurar més enllà del dia en què començarà a actuar "un poder legítimat pel sufragi universal dels espanyols". Per què hauria de predeterminar quin serà el resultat de l'autodeterminació i no atènyer-se a la realitat actual?

La Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya i l'Assemblea de Catalunya tenen un programa plenament coincident. Pel que fa a la qüestió nacional i l'autodeterminació, amb un consentiment general que va més enllà de les forces integrades en els dits organismes i moviments, s'ha pres de comú acord com a base de partida el restabliment de la vigència de l'Estatut de la Generalitat del 1932. Pressuposa això cap trencament de la unitat de l'Estat espanyol? És ben evident que no.

En obrir-se el procés d'establiment i consolidació de

la democràcia, en la campanya electoral per a la reinstauració del Parlament Català, als partits, totes les forces que hi voldran participar, presentaran llurs programes, l'opció que cadascuna desitja fent ús del dret d'autodeterminació. Suposem que algú presentarà una opció separatista, serà el seu dret. Però també hi serem els que no compartim aquesta opció, els qui optarem per una solució republicana i federal com a forma de l'Estat espanyol unit i els qui proposaran altres coses. El poble català decidirà i serà obligació de tots acatar com a legal la decisió majoritària i fer que es compleixi, per bé que ningú no renunciï a seguir propagant la seva opció.

Però tot això té una condició: acabar abans amb la dictadura. I aquesta tasca primordial exigeix la unió de totes les forces antidictatorials, compresa la neutralització de l'Exèrcit si més no. L'àmplia unitat necessària de forces d'esquerra i de dreta exigeix la màxima claredat en les posicions. Tant més quan una mirada al panorama polític català fa preveure que els lligams socials, econòmics i culturals que s'han teixit al llarg de la història comuna, tendeixen a reforçar-se en la lluita conjunta contra el franquisme, per la democràcia i la llibertat, és a dir per aconseguir una unitat més real i sòlida perquè no serà imposada, sinó pactada lliurement i democràticament. Allò que efectivament es planteja ara ja és arribar a un acord sobre les formes concretes amb què ha de manifestar-se el reconeixement polític en el moment de la ruptura i el període que l'ha de precedir. En aquest sentit, la idea mateixa del restabliment de l'Estatut comporta implícitament la formació en el moment oportú d'un Govern provisional de la Generalitat que sigui àmpliament representatiu.

Això serà un element essencial i al mateix temps la forma de col.laboració més convenient per a la més àmplia mobilització dels pobles hispànics devers l'ideal comú, la reinstauració de la democràcia.

S'ha dit que, de fet, amb Franco mort o encara viu, es tem ja en el postfranquisme. Això exigeix d'aïllar encara més els ultres, en la qual cosa avui podem coincidir fins i tot amb elements evolucionistes que encara no han trencat amb el règim. I d'altra banda, enfront del continuisme amb Juan Carlos com a monarca del 18 de juliol, la Junta Democràtica presenta l'única alternativa vàlida propugnant sense ambigüitats la ruptura democràtica. La Junta assegura als pobles hispànics un interlocutor de primera magnitud que els representa ja a l'exterior envers els Governos d'altres països i envers la Comunitat Econòmica Europea i sobretot a l'interior, per a dialogar amb l'Exèrcit i les Jerarquies de l'Ésglésia, amb totes les forces que cal atreure o neutralitzar per a fer possible la ruptura democràtica amb les mínimes convulsions inevitables, per abrogar les estructures del règim actual, per a reinstaurar la democràcia. La Junta s'ha convertit en centre de gravetat a l'entorn del qual s'uneixen i es mouen les esperances i aspiracions de les masses treballadores i dels més amplis sectors de tots els estaments socials.

Per a marxar d'acord amb els profunds corrents socials que remouen la societat catalana i de tot Espanya, cal contribuir a reforçar la Junta Democràtica en tant que organisme unitari que no posa vets a ningú, on caben totes les forces que lluiten per l'esdevenidor democràtic de Catalunya i de tots els pobles hispànics.

Associacions de veïns: Perspectives

per T.P.

Ara tothom vol "incidir" en les "Associacions de Veïns", per diferents motius i amb intencions oposades. El fet demostra la importància del seu creixement i l'esdevenir que tenen, especialment als barris perifèrics de Barcelona on mobilitzen milers de famílies treballadores entorn de problemes de la vida quotidiana que, al nostre país, són problemes polítics. Ho són perquè els produeix i agreuja un règim al servei d'una oligarquia que s'enriqueix escandalosament a les costelles dels treballadors i capes mitges.

El nombre d'afiliats a les AV no correspon, ni de bon tros, a les forces que mobilitzen i mobilitzaràn. La Federació de AV compta actualment a Barcelona amb 90 Associacions. Aquest estiu hi entraven les 14 més combatives i les 30 que quedaven al marge discutien la conveniència d'ingressar-hi. Cal destacar que les Juntes dirigents són democràticament elegides pels veïns i en entrar a la Federació no perden la independència d'iniciativa, cosa que ja s'ha demostrat en moltes accions d'Associacions de barris amb problemes especí-

fics, com la del districte V i altres.

La inexistència de llibertats polítiques burgeses tan elementals com l'elecció dels òrgans municipals, obliga a les AV a assumir un paper que ultrapassa els problemes de la vida quotidiana. Sovint han de definir-se sobre conflictes que apareixen en la pugna entre una societat de gran vitalitat i un règim polític social acabat, que no té altre recurs que la repressió; repressió dels treballadors, estudiants i professionals; repressió de poblacions assedegades com la de Carmona; repressió de funcionaris honestos com els regidors de Terrassa, etc.

Hi ha, però, una diferència entre les Associacions de barris proletaris i les de l'Eixample o Diagonal que comprenen comerciants i veïns millor instal·lats. Aquestes es proposen salvar monuments històrics, s'oposen a certes contribucions especials o, com la de les Corts, reivindica per a tots els ciutadans instal·lacions esportives reservades als rics. L'acció, objectivament, coincideix amb la dels barris pobres que

tenen problemes a nivell de pavimentació o d'invasió de rates. Unes i altres s'oposen a l'especulació, a la incúria oficial, a les lladregades covades al caliu de la dita "Adminis|tració" La coincidència s'ha posat en relleu en el curs del debat públic del Pla Comarcal i ofereix una lliçó digna d'estudi.

Ara bé: si les AV dediquen massa temps, energia i mitjans a qüestions de tipus general, negligint els problemes concrets dels veïns, problemes per la solució dels quals van néixer i es multipliquen entre famílies amb angoixosos dèficits de vida, escola, sanitat, urbanització, transport etc., corren el perill d'esdevenir calaixos de sastre. En aquest cas, com en tants d'altres, caldria tenir present l'experiència del moviment obrer.

Les reivindicacions laborals (salaris, condicions de treball, cadències, vacances, etc.) són primordials, uneixen la majoria, fan prendre consciència als més endarrerits, preparen la classe obrera en el conjunt per a les batalles polítiques que ha de jugar històricament. Aplicar aquest principi a l'activitat de les AV evitaria una ruptura entre els objectius de l'avantguarda i les necessitats urgents de la massa de veïns no polititzats, a la vegada que les Associacions més combatives guanyarien aliats entre ciutadans no proletaris d'altres Juntes de veïns. Això no vol dir que no calgui respondre -com ho han fet NOU Associacions de Saba-

dell- als cops repressius de la dictadura contra els que lluiten per obrir camí a la democràcia a casa nostra, concretament els detinguts el passat mes de setembre en reunió de l'Assemblea de Catalunya. També és justificada la reacció immediata de NOU BARRIS a l'atac feixista de què fou objecte "Distribuidora Enlace". Són respostes positives i susceptibles d'ésser ertes i defensades pels veïns menys polititzats a condició que els fets siguin explicats, vinculant-los al dret del ciutadà a participar legalment en la gestió pública. S'entén, amb major motiu, quan l'AV de la Sagrera féu pública la seva protesta per la detenció dels seus afiliats Domingo i Rovira, coneguts dels seus conciutadans per llur dedicació a resoldre els problemes del barri.

El perill, però, és que les AV vulguin abraçar tants objectius que, a la llarga, s'allunyin de la massa i aquesta caigui en el fatalisme passiu o tracti d'anar a l'acció directa, individual i desesperada, que és el que sempre ha buscat el capitalisme.

D'altra banda, en voler interve-nir en tot i tocar totes les tecles s'ha de crear un aparell burocràtic, apareixen cacics, i es produeix dispersió de forces. En el si d'algunes AV s'han produït tensions entre actituds maximalistes i altres que es proposen la solució de problemes urgents mitjançant la pressió organitzada sobre les autoritats existents, elevat el contingut de les reivindi

cacions, fent una tasca intel·ligent que si bé no resol el problema definitivament, desgavella els tinglados oficials, exposa a la llum del dia la corrupció i la incapacitat del sistema, contribuint a destruir-lo. Tenia raó Francesc Candel quan declarava a "Mundo Diario" el 4 de juliol: "Aquestes associacions més representatives es troben amb un conflicte intern que és la lluita entre fraccions de tendències oposades. Aquest fet podria representar la seva anul·lació si no s'hi posa remei. I seria una llàstima".

A la memorable Assemblea del Col·legi d'Arquitectes en la que, representants de les AV, "Amics de la Ciutat", "Jove Cambra" i President de la Federació feren resum de llurs impugnacions al Pla Comarcal, s'exposaren criteris aparentment revolucionaris sobre el paper de les AV, consignes que corresponen a un país de democràcia burgesa avançada i no al nostre, on no disposem ni del dret de votar els òrgans municipals. Existeix un cert menyspreu per les "engrunes" que demanen els més pobres: una claveguera, un parvulari, la desratització, per exemple. Consideren alguns que les AV han de prendre el poder al capitalisme i socialitzar ja des d'ara els terrenys objecte d'especulació, la medicina i l'ensenyament privat, com si abans no calgués enderrocar la dictadura feixista, propòsits aquells que no més pot plantejar-se una societat que hagi assolit, gaudit i enriquit

les llibertats de la revolució burgesa. Són consignes que sonen bé, de vegades són inclús aplaudides a les assemblees però, pràcticament, frenen la massa, perquè el seny popular intueix que voler-ho tot és impossible. Les consignes que mobilitzen, les que uneixen són aquelles que poden obtenir millores a curt terme per als qui més les necessiten; són aquelles que fan moure la majoria front a les autoritats i als monopolis capitalistes que serveixen. Això dona a les AV un contingut polític ben clar. Les AV no poden ésser partits polítics.

Algunes autoritats "aperturistes" i polítics burgesos no interessats en canvis reals, voldrien "incidir" en les AV per tal de convertir-les en satèlits amorfs o en "proves" que el règim es liberalitza i permet la participació popular. Inclús l'alcalde i el governador en presumeixen, però Martin Villa comença prohibint que les AV celebrin reunions en locals religiosos i denegant permisos governatius a tot drap, com "Les Jornades de la Joventut" a Gràcia, per exemple, temerosos del ressò que tingueren les festes juvenils celebrades als carrers i places del Carmel dos mesos abans. Altres senyors ofereixen suport material a les AV: Aprofitar la generositat dels providencials padrins no es perillós si es fa de cara als ciutadans, sense pactes secrets, sense establir lligams personals entre dirigents de barri i els eventuais protectors. Utilit-

zar tots els suports per dur a terme l'activitat de les AV però sense perdre la independència ni esdevenir instrument de cap personatge, de cap grup polític o confessional, de cap candidat a "elecciones a procuradores" encara que aquest sigui "el menys dolent". Les AV poden opinar sobre un determinat candidat del seu districte però l'experiència demostra que, tal com organitza el règim les eleccions, aquestes són un parany en el qual no poden caure els treballadors. Precisament, una de les consignes de les AV als barris proletaris es: DRET A ELEGIR ALCALDE I REGIDORS pel sufragi universal, consigna que també guanya sectors no proletaris de ciutats i pobles.

Les AV no han de treure les castanyes del foc als ajuntaments. Les obres a fer, les disposicions a prendre, els mitjans reclamats per la solució dels problemes urgents, són incumbència i obligació de les autoritats encara que no siguin representatives. Pressionar-les és una manera d'impugnar-les, de posar al descobert la incapacitat i la insolvència del règim, d'estimular a elements honestos de l'administració local, com en el cas dels dos regidors de Terrassa que han hagut d'ésser readmesos a l'ajuntament després d'haver-ne estat separats.

Les AV mobilitzen i uneixen els afectats i formulen, col·lectivament, propostes de solució amb l'ajut valuós de tècnics, periodistes, advocats i mestres, metges i altres pro-

fessionals sensibles a la desastrosa situació dels barris obrers. Les AV controlan l'aplicació de les promeses fetes pels batlles, regidors o ministres en el curs de visites demagògiques. Però fóra lamentable -i fins i tot impossible- que els veïns decidissin aportar braços, estalvis i energia gratuïtament en obres que ha de pagar el govern o les empreses capitalistes, l'expansió de les quals perjudica els veïns. Els afectats per les obres del túnel de la Rovira a Horta han guanyat la batalla contra TABASA. I és un precedent.

El suport més valuós de les AV són els Col·legis professionals, els periodistes, mestres, metges, sociòlegs, etc. La premsa de Catalunya, tant la de Barcelona com la de comarques, dedica bona informació a la lluita i drets formulats per les AV i això gràcies, en bona part, a una promoció de periodistes que fan honor a la seva professió amb tots els riscos que això suposa a casa nostra.

A l'Assemblea de juny presidida per Abad Silvestre en representació del Col·legi d'Aparelladors, algú va criticar-li que ell no s'hagués pronunciat sobre el Pla Comarcal a debat públic. Abad replicà que el Col·legi es pronunciarà un cop conegudes i estudiades les opinions dels afectats per l'esmentat Pla. La resposta dóna la clau del contingut d'una aliança històrica que ha deixat d'ésser un concepte teòric perquè ja rutlla a casa nostra; una aliança el moll de la qual és la classe obrera.

No es tracta de protestar per protestar, de cridar i amenaçar el capitalisme sinó d'elaborar una perspectiva, una sortida a la situació creada pel capitalisme a nivell mundial i que posa en perill la superviviència de la humanitat. Només el socialisme pot resoldre els problemes que ens van acorralant, però el socialiisme, en un món d'imprevistes i no estudiades mutacions en les capes socials, no es produirà a cops de consigna sino mobilitzant i organitzant les masses treballadores, vinculant els seus problemes als dels professionals que també necessiten el socialisme per tal de realitzar-se plenament, els dels sectors arruïnats i espantatats de la petita burgesia que fa quaranta anys constituï la base social del nazi feixisme perquè el proletariat no estigué en condicions

o no va saber oferir-li de manera convincent, una perspectiva.

Les AV, per les condicions polítiques en què apareixen i es desenrotllen, per les necessitats populars que les justifiquen, per l'escola de civisme que signifiquen, pels dirigents populars que promouen, per la descomposició que provoquen en el tinglado feixista, poden contribuir, no sols a imposar solucions a problemes urgents sinó a donar al poble consciència de la seva força. I quan amb l'acció de tots conquerim la democràcia, quan els òrgans municipals puguin ésser elegits per sufragi universal, seran la millor garantia de control popular, control imprescindible, inclús, en una societat socialista.

T.P.

En memòria de l'amic i company Josep Moix

per Rafael Vidiella

I El dirigent sindical

El company Moix fou un dirigent sindical extraordinàriament destacat. No brillàtant com el "Noi del Sucre" o en Pestaña, els noms dels quals han monopolitzat gairebé els papers publicats per periodistes i escriptors. En alguns aspectes, però, en Moix no sols els igualà, sinó que els superà. Els superà en capacitat organitzativa, en la defensa de la independència sindical, en l'exercici pràctic de la més ampla democràcia deliberativa i executiva envers els acords del Sindicat i en una mena de propensió catalanesca -mai no caigué en el nacionalisme- que el portaria sempre a estimar el moviment nacional de Catalunya com un factor mobilitzador i revolucionari i com un aliat de la classe obrera en la lluita per la democràcia i la llibertat dels pobles hispànics.

24

Amb això no vull dir que els altres, sobretot el "Noi", manquessin d'aquestes condicions. Però potser el medi i l'ambient en els quals el "Noi" i Pestaña lluitaren, les particularitats de la seva pròpia professió i singularment llur ideologia compromesa amb l'anarco-sindicalisme els ho varen limitar més que al company Moix. Per exemple, Pestaña va arribar a Barcelona l'any 14, expulsat d'Algèria ja esclatada la primera guerra mundial. Políticament va debutar a Barcelona com a anarquista estricta dins del grup "Tierra y Libertad", el qual grup l'inicià a fer d'ell una mena d'anti-"Noi", puix que, als prèveres de "Tierra y Libertad", el "Noi" els semblava poc àcrata.

Professionalment, Pestaña era rellotger i sempre va treballar indivi

dualment, liberalment i no en fàbriques i tallers.

El "Noi" fou pintor de parets, i ja és sabut que abans de l'embrutidor desarrollo els pintors de parets treballaven individualment en grups de dos o tres. Endemés, el "Noi" que fou un revolucionari de marca major, era boicotejat geirebé sempre pels patrons de la Construcció, la qual cosa l'obligà a treballar com a liberal.

Moix, en canvi, actuà i es desenvolupà socialment sindical de faísó permanentment col·lectiva; és a dir, treballant entre centenars d'obres dins les fàbriques tèxtils, indústria que a l'època de la major actuació sindical d'en Moix era la més important de Catalunya. Mai no hi deixà de treballar -excepció feta dels anys d'exili o temporades d'empresonament-, i ja està provat i arxiprovat per l'experiència que allà on millor es forja i s'ajuda a forjar la consciència revolucionària, sindical i unitària dels proletaris és als mateixos llocs de treball. I si hi afegim que Moix era un obrer molt conscient, qualificat i complidor en el treball -solia explicar que per a exigir al burgès es tenia més raó si es treballava bé-, aquestes qualitats li donaven molta autoritat entre llurs companys de treball per unir-los i organitzar-los

Moix era igualment un bon orador de masses; però també aprenia d'elles i de cada treballador. Així, de

gut al fet que excel·lia com a agradable conversador, multiplicava la seva activitat enganxant-se als obrers que topava pels carrers o a la tertúlia dels cafés i feia petar la conversa per escoltar-los sobre llurs condicions de treball i llurs baixos salaris i sobre com organitzar i dirigir la lluita per aconseguir millors. Alhora era molt estudiós, es preocupava per la legislació del treball als països més desenvolupats -els anarquistes menyspreaven les legislacions-, i aquests coneixements no sols li serviren per a les lluites obreres d'avantguarda, sinó que li serviren durant la guerra en ésser Director de Treball de la Generalitat de Catalunya i posteriorment ministre de Treball del govern de la República.

Aqueixes i altres dots de gran dirigent sindical que en Moix posseïa -llegiu l'article que a "Nous Horitzons" (num. 27) ha publicat Sergi Vallès- féu possible que els Sindicats i la Federació Local de Sindicats de Sabadell fossin els més ben organitzats de Catalunya, els de pràctica més democràtica, els de sentiments més unitaris, els menys sectaris i per això els més oberts a comprendre, a no subestimar i adhuc a ajudar els corrents polítics més progressistes -desterrant-ne la tèrbola propaganda antielectoral i antiparlamentària-, sense perjudici, quan arribava l'hora, de fer esclatar la vaga general o insurreccional. Els Sindicats i la Federació de Sabadell

foren també els de més seny, puix quan el Sindicalisme hispànic, singularment el català, es deixà provocar per actes d'extrema i sagnant violència individual, ho evitaren amb els menors danys possibles, àdhuc durant la guerra civil. I és que a Sabadell hi havia en Moix de dirigent màxim que ajudat naturalment per altres dirigents com Mira, Roses, Bertran, Soler..., s'hi oposaren.

I com sigui que el seny no està renyit amb la pràctica revolucionària -ans el seny la guia millor-, citaré tres accions magnífiques en les quals es distingiren els Sindicats de Sabadell. Primera, la vaga general revolucionària d'agost del 17 que, si fou molt moguda arreu d'Espanya, enca ra ho fou molt més a Sabadell, on les masses s'encararen amb el regiment d'Infanteria del coronel Márquez, el president d'aquelles Juntas Militars de Defensa, a les quals tot el sofre que portaven al còs contra el pretorianisme dels militars africanistes els sortí per la boca, car era més fàcil matar obrers indefensos a Sabadell. Segona, la vaga insurreccional d'octubre del 34, declarada a Catalunya per l'Aliança Obrera contra l'aleshores govern Lerroux-Gil Robles, la qual només fou veritablement efectiva i combativa a Sabadell i que nasqué esmortida a tota Catalunya a causa de la inhibició de la CNT-FAI i per la capitulació del Govern de la Generalitat. I tercera, la combativa i victoriosa resposta armada dels dies 19, 20 i 21 de juliol

del 1936 contra la sublevació militar nazifeixista que, com ja he dit abans a Sabadell -on Moix era el principal dirigent- fou modèlica, puix que la victòria popular causà els menors danys materials i de vides possibles.

Ratlles amunt he escrit que en Moix posseïa una mena de propensió catalanesca que el portaria sempre a veure en el moviment nacional de Catalunya un factor mobilitzador i revolucionari i un aliat de la classe obrera per la democràcia i la llibertat. Deixeu-me, doncs, que en aquest aspecte li posi a la seva tomba una flor de singularitat, puix que la immensa majoria dels que fórem anarcosindicalistes o sindicalistes a seques no hi vèiem, a l'època a què em refereixo, més lluny del nas en aquest problema nacional. És clar, el vinculàvem només a la burgesia que ens explotava i el monopolitzava per servir-s'en lucrativament, i el subestimàvem quan no el combatíem. Així purgàrem aquest pecat no podent-nos atreure mai abans la guerra a tres nombroses forces treballadores organitzades i amarades d'un gran patriotisme català: els rabassaires, els dependents del comerç i de la indústria i els menestrals. Adhuc els insultàvem en privat i a vegades en públic com "xovinistes" de la ceba, sense fixar-nos que el nostre internacionalisme només tenia per bagatge el "fora tota mena de fronteres i una sola llengua"! Potser el idioma del imperio? Deixeu-me, encara, que a la seva tomba li posi una altra flor de

singularitat contant una anècdota, puix que a en Moix ja li venia de lluny l'esmentada propensió. Adhuc li venia d'abans que Lenin ens mostrés pràcticament per mitjà de la gran Revolució Socialista d'Octubre com es poden resoldre -en un esperit veritablement internacionalista- les qüestions nacionals.

Jo vaig conèixer Moix a l'Ateneu Sindicalista del carrer de Mercaders, de Barcelona, ja ben entrat l'any 17, abans de la Revolució Socialista d'Octubre, però ja acomplida la revolució de febrer que estimbà el tsarisme a Rússia. Estàvem en plena primera guerra mundial, i en aquest Ateneu, quan els dissabtes al vespre i els diumenges a la tarda no hi representàvem teatre s'hi discutia tot: anarquisme, sindicalisme, filosofisme, teosofisme, trofologisme, nietzschisme, vargasvilisme... i mai marxisme. De França, d'Anglaterra, d'Itàlia i d'altres països vingueren a Barcelona no pocs anarquistes espanyols i estrangers, expulsats uns i desertors els altres. També hi hagué russos -un d'ells Víctor Serge, del seu veritable nom Alexandre Kibal-txitx, que sofrí presó a França com a director d'un periòdic anarquista pagat per la banda d'atracadors Bonnot i Garnier-, i qui més qui menys dels espanyols i dels estrangers donava conferències o plantejava qüestions, sempre amb dret a controvèrsia. Naturalment, el problema més debatut era el de la guerra, sobre la qual l'opinió majoritària era comba-

tir-la per injusta i per imperialista. Nogensmenys, en el nostre interior em sembla i no m'erro que tots desitjàvem la victòria dels aliats, car a Catalunya gairebé tothom era aliadofil. Però sovint també s'hi discutia amb passió la vaga i el boicot que el Sindicat de l'Art d'Imprimir, afiliat a la CNT, tenia declarats al diari de la CNT, "Solidarietat Obrera", pels dos següents motius: perquè els caixistes percebien menys salari que als diaris burgesos i perquè l'Administració i Redacció de la "Soli" percebien substancials donatius en metàl·lic del Consolat alemany. Doncs bé, aprofitant que un company d'ofici llanterner es queixava que la "Soli" era massa teòrica i dedicava poc espai als problemes dels obrers, el vaig interrompre: "La "Soli" accepta diners del consolat alemany i està feta per esquiroles i traïdors al Sindicat". El llanterner em cridà emprenyat: "Hòstia, Vidie-lla; els de l'Art d'Imprimir no perden ripio emprenyant-nos amb el vostre problema. Si tan francòfils sou perquè no aneu a França voluntaris a fer la guerra com aqueixos imbècils catalanistes"? Aquesta darrera frase, singularment el mot imbècils, me lestà la sensibilitat catalanesca d'en Moix, el qual gairebé sempre s'havia limitat a escoltar i prendre notes, i després d'interrompre'l, dient-li: "L'Administració i la Redacció de "Soli" no fan el joc de l'altre bàndol acceptant diners dels alemanys", prosseguí: "En tot cas, suposant que els companys de l'Art

d'imprimir i els imbècils catalanistes voluntaris facin el joc als aliats hi ha una gran diferència de desinterès i d'honestedat a favor dels primers, perquè defensen els interessos d'uns treballadors més explotats que els de la burgesia, i dels segons perquè el menys que es pot fer és respectar aqueixos imbècils voluntaris que es juguen la vida per un ideal que creuen honradament assolir amb el triomf dels aliats, i en canvi és una vergonya que la vida de la "Soli" es degui a la minva del salari dels tipògrafs i als diners, del bàndol alemany que té les simpaties de tota la reacció espanyola i esfonsa al mar barcos espanyols conduïts per treballadors espanyols". Se sentiren algunes protestes, però el xivarri més gran l'armà un tipògraf sevillà, molt intel·ligent, Eladio Bernal, anarquista individualista, que dirigint-se a Moix en actitud aprovatòria li digué: "Estupendo, joven; has puesto el dedo en la llaga, pues a pesar de todo, esos alborotadores que se las dan de internacionalistas, si les rascas un poco la piel verás que también son aliados filios; pero no van a la guerra como los imbéciles catalanistas, y además yo conozco a algunos de ellos que después de la Semana trágica y después de los sucesos huelguísticos del año 11 no eligieron la Alemania militarista para exiliarse, sino Francia o Inglaterra".

Perdoneu-me aquesta digressió anecdòtica de quan vaig conèixer i re

lacionar-me amb Moix, perquè quan s'escriu sobre el moviment obrer o sobre aquells companys que li han donat un determinat caràcter és inevitable que sorgeixin records i anècdotes viscudes. Per exemple, ara mateix em recordo -arribàrem a fer-nos bons amics- que no sé si l'any 20 ó el 21, sofrint jo un injust i llarg empresonament a la Model de València anà a visitar-me al locutori d'advocats, acompanyat del lletrat don Pedro Vargas i em donà unes pessetes; però encara me'n donà unes quantes més en assabentar-se que allí hi havia igualment empresonats quatre altres companys de l'organització de Catalunya: Carbó, Gregori Jover, Josep Margelí i "Roman Cortés", del seu veritable nom Ramon Boireu. Després em vaig assabentar que ell mateix feia vida il·legal i anà a València a tractar amb els companys portuaris el boicoteig d'alguns productes tèxtils catalans que s'havien d'embarcar o desembarcar pel port de la capital del Túria. I és que en Moix no sols era un exemplar obrer revolucionari, sinó un gran cor que bategà sempre desbordant d'amistat i generositat envers els seus companys com si fossim família carnal seva.

Però seguint la relació un xic trencada, potser allà on sindicalment Moix es distingí més que els altres dirigents defensant la democràcia, la unitat i la independència sindical fou arran del moviment que després fou batejat de trentista. I què fou el moviment trentista? Fou

-ho explicaré el més sintèticament possible- la prolongació durant la dictadura de Primo de Rivera i els primers anys de la segona República, d'un moviment que volia fer efectiu el pensament que el "Noi del Sucre" va defensar els darrers mesos de la seva vida; desterrar de la CNT la no civa influència de la ideologia anarquista i la seva inútil i perillosa pràctica del terrorisme individual i del putschisme pel tot o res, a l'ensens que interessar la CNT, col·lectivament a posar la seva força de masses en favor de tots els moviments polítics progressistes, en lloc de estorbar-los i fins i tot d'impe-dir-los amb positures ultrautòpiques que sovint feien el joc de les castes més reaccionàries. Els creadors del dit moviment trentista ja es van manifestar pel mars del 1930, signant el manifest titulat "inteligencia Republicana", conjuntament amb socialistes i republicans i amb un programa polític que no anava gens enllà de les possibilitats revolucionàries de l'època. Era el següent i més aviat era moderadíssim: 1) Separació de poders. 2) Reconeixement d'igualtat de drets individuals i socials a tots els ciutadans. 3) Reconeixement als grups federats, per la seva expressa voluntat col·lectiva, de plena llibertat a l'ús de la seva llengua i al desenvolupament de la seva pròpia cultura. 4) Llibertat de pensament i de consciència. Separació de la Església de l'Estat. 5) Reforma agrària amb parcel·lació de la tifundis. 6) Reformes socials al ni-

vell dels Estats capitalistes més avançats. Però aquestes bones intencions feren figa; car bastà que els més rabiosos anarquistes -que eren una ínfima minoria dins la CNT- no estigueren d'acord amb el programa ni àdhuc amb la signatura d'anarquistes al manifest per què en Peiró, aleshores màxim dirigent de la CNT, i un dels firmants, es féu l'harakiri per lesa col·laboració política, remordida la seva consciència d'anarquista per haver signat un document polític. I com amb ell es remordiren altres signants del manifest, s'armà entre els anarquistes un cisma com el d'Occident, sobretot entre Peiró i Pestaña, fent un de Papa de Roma i l'altre de Papa d'Avinyó. Resultat: que la totalitat dels obrers cenetistes foren políticament més intel·ligents que ells, car el '12 d'abril del 31 votaren com un sol home la candidatura de l'Avi Macià, deixant-li el camp lliure perquè des del govern de la Generalitat apliqués el programa a la seva faisó.

El cas és, per resumir, que al trentisme, que va començar amb bons propòsits polítics i amb una gran empenta mobilitzadora, puix que s'emportà amb ell una gran massa de cenetistes, només li foren conseqüentment fidels el grup de dirigents dels Sindicats de Sabadell, encapçalats pel company Moix. I com he dit abans, li foren fidels exercint sempre la democràcia i preservant la unitat i la independència sindical, les tres virtuts que sempre serví la honesta conducta revolucionària del nostre

company Moix. Car quan esclatada la guerra semblava que la CNT-FAI s'ho emportava tot i la majoria de trentistes s'hi tornaven a aixoplugar, els treballadors de Sabadell, aconseguints per Moix, acordaren democràticament restar units i ingressar units a la UGT o a la CNT després d'escoltar en assemblea a un respectiu dirigent de cadascuna. Per la CNT parlà Garcia Oliver i per la UGT jo, si bé el mèrit d'haver triat la UGT es degué més a Moix i al grup de dirigents que estaven amb ell que a mi. I es degué sobretot al fet que s'havia ja constituït el PSU de Catalunya, la política del qual, com la del Partit Comunista d'Espanya, concordava pràcticament, sobretot en les condicions de la guerra civil i salvant les distàncies de l'any 30 al 36 amb la que el trentisme es proposava realitzar dintre del moviment sindical cenetista. Però com em proposo glosar en la segona part d'aquest article la personalitat de dirigent polític d'en Moix, no vull acabar aquesta primera part sense esclarir i comentar dos errors que sobre dos aspectes biogràfics del nostre malaguanyat president del PSUC han comès els estimats camarades Sergi Vallès i López Raimundo.

xxxxxxxxx

Sergi Vallès ha escrit que en Moix l'any 37 ja era dirigent del PSUC. Em sembla que dissortadament no fou així per pròpia decisió d'en Moix, car fins i tot crec que ni tans sols pertanyia encara al Partit. Al menys jo

no recordo haver coincidit mai amb ell durant la guerra a les reunions dels Comitès Central i Executiu, i àdhuc m'ho confirma una conversa que vaig tenir amb ell -i que en el pròxim article relataré els fets que la motivaren- uns quants minuts després que s'assabentà que era ministre de Treball de la República. Endemés, si Moix hagués estat del Partit no es podria concebre que el nom d'una personalitat com la seva no hagi figurat durant la guerra en cap paper com a dirigent del Partit.

Per altra banda, tant el company Sergi Vallès com el nostre Secretari general, López Raimundo, han escrit que en Moix fou nomenat president de la UGT en el Congrés d'aquesta organització, celebrat a Barcelona l'any 37. Tampoc no fou així, dissortadament. El president nomenat al Congrés vaig ésser jo, sense que se m'hagués consultat anteriorment i mentre em trobava a la URSS formant part de la Delegació Espanyola invitada durant el jubileu del XX Aniversari de la Revolució Socialista d'Octubre. Moix fou nomenat en aquest Congrés vicepresident. Ara: ell actuà més que jo de president, puix que a mi em mancava el temps per treballar molt de ple al Partit, a part de les conselleries de la Generalitat que em varen responsabilitzar. Aquesta es la part aclaratòria per tal que les coses quedin al seu lloc. Però el comentari és el següent:

Moix es mereixia no sols ésser el president de la UGT de Catalunya, cà

rrec més o menys protocolari o representatiu. Moix es mereixia que en aquell Congrés se l'hagués nomenat Secretari General, càrrec més important i executiu; car a part la seva ja llarga, honesta i rica activitat sindical, ningú dels que fórem ele-

II El dirigent polític

Arribant fins les darreres conseqüències, tant del pensament com de l'acció, de la veritable finalitat que es proposava el "Trentisme", el company Josep Moix demostrà posseir també excel·lents dots polítiques. Car es vulgui o no el "Trentisme" fou un moviment polític motivat per una mena de frustració política que sofrien els més clarividents dirigents "trentistes" i militants de la CNT. Frustració consistent en el fet que havent estat la CNT la força vital que amb més braó i sense pausa combaté contra la monarquia, -amb tots els errors i horrors que es vulgui-, temien que els fruits de la República fossin monopolitzats pels republicans de la darrera fornada i pels socialistes que havien col·laborat fins el darrer moment amb la dictadura del jacarandoso general Primo de Rivera. Cal només recordar que pel març de l'any 30, data de la signatura del Manifest dels "Trenta", ja ningú no dubtava de l'adveniment de la República, puix que entre gener de l'any 29 i el gener del 30 es produïren tres fets polítics d'enorme res-

gits a la Direcció de la UGT de Catalunya havia aportat com ell als rengles d'aquesta organització una força proletària tan nombrosa i de tanta solera revolucionària com els Sindicats de Sabadell.

sonància i significació. Primer, el pronunciamiento -encara que fracassat del senyor Sánchez Guerra a València. Segon, la dimissió del dictador Primo de Rivera -alguns l'anomenavem Timo de Primera- per manca-li, després d'haver-les consultat, el suport de totes les capitànies generals de l'exèrcit. I tercer, la formació del nou govern del general Berenguer, el qual restablí les gairebé sempre suprimides i sempre minses llibertats democràtiques.

Els "trentistes", doncs, amb la publicació del Manifest de març del 1930 i amb llur signatura al costat dels dirigents republicans nacionalistes i socialistes de Catalunya, es proposaven ja de compartir amb aqueixos -des del govern o des de l'oposició- la tasca no sols de donar un programa polític mínim a la jove República que s'albirava, sinó també de defensar-la contra tot extremisme esquerrista. Aquestes dues vessants es desprenen clarament tant del contingut del Manifest com de la lectura del programa. El programa l'he du

blicat a la primera part d'aquest article, la qual cosa m'eximeix de repetir-lo.

Puc afirmar que la immensa majoria dels dirigents "trentistes" -dels quals Moix n'era un dels més destacats- i dels treballadors cenetistes compartíem la posició política exposada en el Manifest. I àdhuc el Comité Nacional de la CNT -composat per Peiró, Massoni, Jové Brufau (tres dels qui signaren el Manifest) i altres companys- s'anticipà cinc anys a practicar aqueixa col.laboració amb els partits polítics, puix que a París l'any '25 es va constituir un Comité Revolucionari, integrat per la CNT -de la qual m'honoraren donant-me la representació-, pel Partit Comunista d'Espanya, representat per Josep Bullejos, i pel Partit d'Estat Català representat per l'Avi-Francesc Macià. Com veieu, doncs, la necessitat d'entesa i col.laboració amb les forces polítiques republicanes i obreres ja li venia de lluny a la CNT i era compartida per la gran massa de treballadors cenetistes, com ho demostrà posteriorment la consulta electoral del 12 d'abril del 1931. Els únics que dintre de la CNT hi estaven en contra eren els grups anarquistes més rabiosament ortodoxes, els quals per tractar d'impedir aquesta "traición a los principios ácratas de la CNT", constituïren l'any 1927 la "Federación Anarquista Ibérica" (FAI).

Penso que em perdonareu tot aquest preàmbul necessari per a donar a co-

nèixer allò que es proposava fer el "Trentisme", deixant-m'hi afegir que si tots els "trentistes" haguessin estat tant decisivament conseqüents com el company Moix amb el contingut i el programa del Manifest, la trajectòria de la República hauria estat d'una altra manera degut a la decisiva importància que la classe obrera de Catalunya ha jugat sempre en tots els moviments revolucionaris d'Espanya.

Però no tots ho feren així quan en aquells moments tenien molta més audiència entre les masses treballadores cenetistes i en general que la FAI. Sobretot dos dels més prestigiosos "trentistes", Peiró i Pestaña, amb llur actitud deixaren camp lliure des del primer moment a la FAI: Peiró presentant la dimissió del seu càrrec de secretari general de la CNT per escrúpols de consciència àcrata en posar-se -digué- en contradicció amb els seus ideals firmant el Manifest; i Pestaña percuè al bullit de cols -i encara bo si haguessin estat cols- que tenia dins del cap, ja hi bullia la idea de fundar aquella estrambòtica botiga de "Partido Sindicalista"

La prova que el "trentisme" estava en bones condicions d'haver complert la missió que es proposava amb la signatura del Manifest del 1930 és que el company Moix la complí a Sabadell. No deixà el camp lliure a la FAI, i impedí així a la capital del Vallès l'aventurisme putschista, tot mobilitzant els Sindicats vers la

consecució del programa mínim pactat i de rebassar-lo sense extremitats en allò que fos possible (1). El company Moix no era aleshores de cap partit -només de titulats obrers n'hi havia set a Catalunya (2); però Moix, amb la seva assenyada i enèrgica actuació a Sabadell, donà lliçons de direcció política de masses a tots els dirigents dels set partits obrers. I no sols lliçons com les que acabo d'expressar, sinó lliçons de bona administració i de govern de la ciutat de Sabadell, sense inútils aldarulls ni estrafalàries pinxeries quan el poble es feia amo de la ciutat en condicions revolucionàries.

I amb això no vull fer propaganda antipartits, com fan els fa...langistes. Ans al contrari, vull dir únicament que cap dels set partits abans de formar-se el PSUC, estigué a l'alçada que correspon a tot par-

NOTES

(1) Sobre això us recomano que llegiu l'article del company Sergi Vallès publicat a "Nous Horitzons" (num.27)

(2) En Josep Viadiu, gran amic meu i anarquista i cenetista exemplar, i també trentista, em digué quan vaig ingressar al Partit Socialista i a la UGT. "Menys mal que tu no has fundat un altre partit, car hi ha petits líders que els funden perquè són com aquells mals còmics que un dia els aplaudeixem un mutis i funden una companyia de teatre".

tit marxista -i no escric leninista perquè no em diguin sectari-. Per exemple, en Moix, que em sembla que aleshores poc sabia de Marx i de Lenin, actuava pràcticament amb les masses donant-les-hi unes idees determinades de lluita perquè, com diu Marx, en llur acció les convertissin en força material. Es allionador i d'antologia revolucionària marxista leninista -aquí cau bé el leninisme- la marxa d'autobusos plens d'obriers de Sabadell vers el Ple Regional de la CNT -sense por a la FAI- que capitanejà Moix després de ser expulsada injustament la Federació de Sabadell per defensar allí, parlant hores i hores, el dret de la classe obrera cenetista a no deixar-se dirigir per l'aventurisme de la FAI, el dret a la independència de l'organització sindical de tota ideologia filosòfica, política o religiosa.

Allà, però, on Moix pogué mostrar i desenrotllar millor les seves dots de dirigent polític fou en el càrrec de major responsabilitat del PSUC. Car Moix hi aportà la seva provada experiència de conductor de masses, la seva ferma consciència proletària, la seva respectuosa atenció a les opinions dels seus camarades de direcció, el seu reconegut tracte humà i senzill, la seva honestat de lluitador obrer, la seva justa comprensió internacionalista del problema nacional de Catalunya, la seva tenaç defensa de la unitat del Partit i dels comunistes d'arreu d'Espanya i la seva vital perseverància a posar

la necessitat de la resistència activa contra el franquisme per damunt de totes les petites o grans complexitats i perills que comporta la lluita contra la ferotgia feixista. El nostre Secretari General, company López Raimundo, va ressaltar aquest tret d'en Moix en el seu Missatge de condol per la mort del president del PSUC, escrivint: "Acabada la guerra, Moix donà des de l'estranger una contribució personal molt valuosa a l'organització de la resistència catalana contra el feixisme i a la conversió del PSU en la principal força obrera i democràtica de Catalunya". Deixeu-me ara que glosant aquesta cita d'en López Raimundo, conti quel-com que ja no és ni secret d'Estat ni de Partit i que ens donarà una prova més d'aquesta voluntat d'en Moix de posar la seva contribució personal. I tindrà més importància allò que araus contaré si us dic que Moix no era encara membre del Partit. Em referiré a la greu crisi política que Esquerra Republicana de Catalunya i el Partit Nacionalista Basc plantejaren al govern del doctor Negrín el mes d'agost del 1938.

La nit d'aquesta crisi -les nits són millors que la llum del sol per conspirar- el president Companys convocà un consell extraordinari del Govern de la Generalitat. Els tres consellers del PSUC -Comorera, Serra Pàmies i jo- hi acudírem puntualment essent els darrers d'arribar-hi. Després de les salutacions protocol·làries acostumades i oberta la reunió

pel President Companys, s'expressà així: "He convocat aquest Consell per una sola qüestió, perquè com ja sabeu he tingut massa paciència de les transgressions que el President Negrín comet amb l'Estatut de Catalunya i amb mi mateix, que em té orfe de tota la política internacional del govern central, i per tant con-tant amb la direcció del Partit d'Esquerra de Catalunya hem decidit retirar el ministre que hi tenim dins del govern de la República. En aquest cas desitjaria saber l'opinió de cadascun dels consellers del govern de la Generalitat". (Faig un incís abans de passar endavant, dient que el President Companys tenia raó sobre l'actitud del President Negrín. Però deixeu-me dir que totes les guerres -i més si són civils i revolucionàries- desballesten totes les lleis i totes les Constitucions, puix que la majoria d'elles són una noça per a organitzar la victòria sobre l'ènic, que és la funció fonamental d'una guerra. Per exemple, quantes transgressions de la Constitució de la República no havíem fet a Catalunya des de la constitució del Comité de les Milícies, oficialitzat per la Generalitat i l'oficialització de consellers de Guerra al govern de Catalunya per dirigir el nostre front de Mallorca? Es que la Constitució de la República no deia que l'exèrcit espanyol era un i indivisible i que les qüestions d'exèrcit i de guerra estaven centralitzades en el govern central? I consti que jo, en casos excepcionals com la nostra guerra

sóc amic d'aquestes transgressions quan contribueixen o poden contribuir a la victòria de les armes populars. Per exemple, quan anava a començar l'estiu del 1938, el company Josep Moix i jo, que érem, respectivament, Director General de Treball i Conseller de la Generalitat de Catalunya, varem publicar un Decret demanant als obrers a no fer vacances aquell any, si bé perceberien doble salari els dies de vacances, al·legant que tampoc en feien els soldats del front i que per tant era lògic i patriòtic que estigués mobilitzada també tota la reraguarda de treball. Era una transgressió, puix que la legislació del Treball estava centralitzada a Madrid i vet aquí la paradoxa que el ministre català i catalanista, Jaume Aguadé, el mateix que dimitia quan la crisi d'agost anul·là el Decret de la Generalitat, Decret que tant Moix com jo creïem que podia ser una bona contribució a les necessitats del front de guerra).

Doncs bé, a l'exposició i a la pregunta del President Companys els consellers anaren aprovant la retirada del ministre Aguadé del govern de la República. Només mancava que Comorera, com Secretari general del PSU exposés la posició del nostre Partit. Però com a mi em semblà que s'ho pensava massa estona, vaig demanar la paraula, dient: "Començaré per dir que el President Companys té molta raó pels greuges que tant el Govern de Catalunya com ell personalment reben del President Negrín; però penso també que plantejar una crisi de go-

vern en aquests moments de la gran batalla de l'Ebre no farà cap favor ni a la causa de la República ni a la de Catalunya ni als soldats que a l'altra banda de l'Ebre lluiten per la nostra victòria. Car la victòria és la salvació de la República i de l'Estatut de Catalunya, mentre que la derrota seria l'anihilament de la República i la pèrdua total de les llibertats de Catalunya". Encara vaig afegir que "per substituir Negrín jo no veia cap altre polític que, com ell lluités fins la victòria". No sé si les paraules foren les mateixes que he escrit, però estic certíssim que la idea que vaig exposar fou aquesta. Acabada la meva curta exposició, els crits de desaprovació dels consellers de l'Esquerra foren unànims, -el President Companys es mantingué serè-, singularment els del senyor Carles Pi i Sunyer, que tot aixecant-se del seu seient, preguntà: "Jo demano que es digui aquí si l'opinió expressada pel conseller Vidiella és l'opinió del Partit Socialista Unificat de Catalunya". "No és l'opinió del PSUC, sinó l'opinió del conseller Vidiella", respongué fredament Comorera. No li vaig contestar perquè em semblà inútil entaular allí una discussió entre ell i jo, i tot seguit el President Companys va cloure la reunió del Consell.

Erem consellers en representació del Partit, Comorera, Serra Pàmies i jo, alhora que membres del Comitè Executiu i del Secretariat del PSUC. Calvet, el rabassaire, era membre del Partit, però representava la U-

nió de Rabassaires, la qual cosa vol dir que tant Serra Pàmies com Calvet callant tots dos, aprovaren l'actitud de Comorera. Aquest, Serra Pàmies i jo anarem a l'estatge del Partit a donar compte a la resta de la Direcció del resultat de la reunió del Consell, i jo amb moltes ganes de reptar Comorera perquè defensés davant de tota la Direcció la seva inqualificable actitud al Consell de la Generalitat. Però no vaig tenir temps de fer-ho perquè en començar la reunió un cop de telèfon del President Negrín m'ho impedí demanant que urgentment, per un assumpte "molt greu" es personés a la Presidència del Consell de Ministres una Comissió del nostre Partit. Fôrem nomenats per anar-hi Comorera, Serra Pàmies, Valdès i jo.

Negrín ens rebé visiblement alterat i sense preàmbuls ens digué: "Los ministros representantes de Cataluña y del País Vasco han presentado la dimisión de mi gobierno. Pienso substituirles por otros para evitar una crisis profunda de gobierno. Ya tengo el consenso del ministro vasco que ha de substituir al dimitido. Denme ustedes un ministro de su Partido, pues el PSUC puede representar a Cataluña lo mismo que la Esquerre". Comorera respongué. "Bien, iremos a consultarlo con los otros miembros de la Dirección y le daremos la respuesta". Negrín: "No, no; quiero el nombre ahora mismo, ya que ustedes son lo bastante representativos en su Partido y sólo les doy diez mi

nutos de tiempo para que me den un nombre porque la prensa de la mañana tiene que publicar sin falta la lista del nuevo gobierno. Yo les situo diez minutos en aquella habitación -tot empenyent-nos vers ella- i denme un nombre."

Valdès va proposar Comorera com ministre de Catalunya, i Serra Pàmies i jo vàrem assentir idiotament sense pensar que podíem provocar una altra crisi al govern de Catalunya car Comorera estigué d'acorda ser el ministre. La sort tinguérem que el qui no va acceptar la proposició fou Negrín, dient. "Ah no, no; ni Comorera ni Vidiella, porque ya son demasiado conocidos como comunistas, y si hemos hecho concesiones suprimiendo del gobierno a uno de los dos ministros comunistas y metemos ahora otro por la puerta de Cataluña me dirán que hago trampa". I afegí: "¿Por qué no me dan ustedes a Serra i Morret?" "No", respongué, enfadat, Comorera. "Pues venga otro nombre enseguida, porque no espero ni un minuto más, aunque mañana tenga que salir la lista sin representación de Cataluña". "Pues ponga usted a Moix", li respongué Comorera. "¿Quién es Moix?" preguntà Negrín. De seguida vaig dir li jo: "El hecho que usted pregunte quién es denota que no le conoce como comunista; es un sindicalista y además sindicalista de la UGT". "Aprobado", va concloure Negrín, i després de donar-li nom i cognoms d'en Moix anàrem al Partit a donar compte de la nostra missió. (Aconsellat per dos companys, un d'ells Víctor Colo-

mer, no vaig exposar el que havia ocorregut al Consell de la Generalitat, ja que digueren i jo ho vaig acceptar, que com la qüestió fonamental que era solucionar la crisi del govern de la República s'havia assolit no valia la pena que, de moment, tinguéssim una altra topada amb les no poques que teníem amb Comorera per la seva actuació personalista al marge del Partit.

La cosa encara no acabà així, car abans que ens en anéssim a dormir, Comorera ens reuní al Secretariat del PSUC dient-nos que calia esperar la irritació del President Companys sobre la solució que havíem donat a la crisi, i ens digué a Serra Pàmies i a mi que anéssim a veure'l l'endemà "puix que -digué- no hi havia més remei que informar-lo", afegint sense cap pudor "que diguéssim al President Companys que ell no hi podia anar perquè estava malalt al llit i que, per si de cas el President anava a veure'l, es posaria al llit de veritat. No l'anà a veure, el President, però quan Serra Pàmies i jo començàrem a donar-li compte de com havia el Partit ajudat a solucionar la crisi de govern central ens parà en sec, dient enèrgicament: "Sobre aquest afer jo no he de parlar amb vosaltres sinó amb Comorera". I tallà la conversació molt enfadat. Diguérem a Comorera el qual ja estava al llit, i a Valdès -reunits tots quatre a casa de Comorera com Secretariat- quina era l'actitud del President, i Comore ra ens proposà aleshores que hi tornéssim l'endemà Valdès i jo, puix

que "potser ja li hauria passat l'enfadament i el cop de geni amb el que ens havia rebut". Així ho férem, i el President ens va rebre amb cordialitat, potser perquè amb ell estava en aquell moment don Julián Besteiro, el qual passava per Barcelona de retorn d'un viatge a Londres. (Crec que val la pena de fer constar aquest detall, car per la participació important que el senyor Besteiro va tenir dins la Junta traidora del coronel Casado i tenint en compte que per aquells dies Chamberlain i Daladier preparaven el Pacte de Munic -que es signà el setembre i la crisi al govern Negrín ocorregué l'agost- i tenint en compte igualment que tant Chamberlain com Daladier tenien pressa per liquidar la guerra d'Espanya en favor de Franco, aliat de Hitler, em sembla que no és obvi repetir, fer constar aquest detall.) El President Companys accmiadà don Julián, al qual ens presentà, i quan ja sols amb ell Valdès i jo reprenguerem la conversació sobre la solució de la crisi, el President, dirigint-se a mi amb la mateixa energia del dia anterior, digué: "Mira, Vidiella; si vols, ara mateix prendrem café, copa i puro; però d'això ni una paraula; d'això ja us vaig dir ahir que no en parlaré més que amb Comorera". Penso que sobren comentaris sobre el brut maquiavelisme d'en Comorera.

Amb Moix no s'hi podia jugar. I precisament no sé si fou amb mi amb el primer que demostrà el seu enèrgic tremp que amb ell no s'hi po-

dia jugar. Quan elegit ministre va arribar a la Conselleria de Treball -ell hi era el Director General i jo el conseller- vingué molt enfadat al meu despatx, increpant-me: "Què heu fet ahir vosaltres amb mi?" "Doncs ja ho veus, t'hem fet ministre". "I qui sou vosaltres per disposar de mi sense consultar-me? Es que es pot jugar amb els homes així com així?". "Home, Moix, tens raó; però es tractava de salvar una situació greu i endemés..." no em deixà acabar la frase i continuà: "m'heu posat i us heu posat en una situació ridícula, perquè com no heu comptat amb mi i jo no sabia res, quan venia a la Conselleria tothom que em veia m'ensenyava el periòdic amb el meu nom com ministre i segur que veient la meua cara de sorpresa devien pensar dues coses: que jo era un xibeca que no calia que comptessiu amb la meua opinió i que vosaltres feu les coses d' "ordeno y mando". "Bé, Moix, et repeteixo que tens tota la raó i sobra el que acabes de dir; jo em creia que Comorera potser t'ho havia comunicat" "A mi no m'ha comunicat res Comorera; i el més culpable en aquest sentit ets tu perquè jo treballo amb tu, i tens el meu telèfon i em podries haver avisat". Seguí poc més o menys així la conversació, fins que em preguntà: "i si ara jo em negués a acceptar el que heu fet amb mi, què?"... "perque, al fi i al cap jo no soc del Partit, i si treballo d'acord amb el Partit és perquè ell defensa millor que cap altra organització la lluita contra el feixisme i

per la victòria de la República". Per fi acceptà dient-me encara que "la nostra política era molt encertada, però que era també molt important en certar amb la manera d'aplicar-la." Durant el nostre llarg exili, en Moix i jo hem recordat més d'una vegada aquesta conversa cada cop que hem coincidit a Paris, Praga, Budapest i altres ciutats d'Europa. Conversa que enclou com estava d'arrelat en ell això que en diuen drets de la persona humana, tan sovint maltractats.

Vull acabar, perquè parlant d'en Moix em faria molt, molt llarg. Però penso no exagerar dient que Moix va contribuir en primeríssim lloc a la correcció de les tares anarco-individualistes, nacionalistes o dogmàtiques que aportarem cadascun dels dirigents del PSUC. Car el company Moix ingressà al Partit essent ministre i per tant tenia accés a les reunions de la Direcció. Es clar que els companys del Partit Comunista d'Espanya també ens ajudaren molt amb la seva experiència. Però l'evolució que va anar cohesionant el nucli fundador del PSUC, és a dir integrat per militants amb concepcions i criteris ideològics i orgànics fins a les hores diferents, va ésser essencialment determinada per ell mateix, i la formació del PSUC demostrà ésser un encert, puix que en el transcurs de la guerra fou el més dinàmic i el més important de Catalunya i arribà a controlar una UGT que acabà essent més nombrosa i combativa de cara a la guerra que la CNT. Sobre aquest

darrer aspecte només cal recordar la iniciativa -que es posà a la pràctica- de que el Comitè Executiu de la UGT de Catalunya celebrés les seves reunions ordinàries a les ciutats i pobles més propers del front de guerra. A aquestes reunions eren invitats els camperols i els soldats ugetistes, i quan es clausuraven s'hi feien mítings populars de soldats i pagesos. No hi mancàvem mai ningú dels dirigents ugetistes i la paraula d'en Josep Moix, que era un bon orador -i era ja ministre-, s'hi deixava sentir amb la passió que el caracteritzava portant-los-hi la germanor dels obrers de la reraguarda que treballaven per al front de guerra. És que, repeteixo, i Moix ho subratllà amb l'esmentada conversa amb mi, la línia política del Partit Comunista d'Espanya per a guanyar la guerra era la més encertada de totes -encara que nosaltres l'apliquéssim a les condicions de Catalunya no del tot bé-, la qual cosa féu que tant el PCE com el PSUC no sols sortissin de la derrota els més units, sinó que hagin estat i segueixin essent els més units i fermes combatents del franquisme en les difícils condicions de la il.legalitat. És que en les derrotes populars -que sempre són provisionals- i en les etapes de la més negra il.legalitat -que són igualment provisionals- els veritables comunistes mai no perden l'esperança i esdevenen encara millors revolucionaris i aprenen també de llurs propis errors. En canvi, no n'han mancat ni en manquen de febles que perden la

perspectiva històrico-revolucionària i es queden pel camí rosegats per l'abatiment, la postració, l'escepticisme, el pessimisme o allò que és pitjor, els intents inútils però traïdors de fraccionar el Partit.

El company Moix fou un excel·lent revolucionari, un veritable comunista. S'ho pensà molt abans de demanar l'ingrés al Partit. Però quan s'hi determinà ho feu en els moments més difícils i tràgics de la batalla de l'Ebre; és a dir, en els moments en què tots els comunistes catalans, castellans, bascs i gallecs estaven disposats a tots els sacrificis abans que passar per la vergonya de la capitulació i de no seguir combatent el feixisme fins a la victòria final. Com ho feren a Espanya fins el darrer moment de la nostra guerra i més enllà amb les guerrilles. Com ho feren a tots els fronts del món durant la segona guerra mundial. Com ho segueixen fent avui a l'interior i a l'exterior d'Espanya. Com ho han fet davant dels piquets d'execució. Com ho segueixen fent dins les presons franquistes.

El company Moix ha aportat al PSUC les seves virtuts internacionalistes i revolucionàries i totes les pràctiques de la democràcia obrera que ell defensà i practicà en el moviment sindical, a l'Alcaldia de Sabadell, al govern de la República, a la Direcció del Partit i en tots els actes públics i privats de la seva honesta existència. El company Moix ens ha ensenyat també com es deu

lluitar fins el darrer alè de la vida contra el franquisme i el franquisme sense Franco, per la democràcia i les llibertats de Catalunya i dels altres pobles hispànics.

Hem perdut amb Moix un dirigent exemplar. La Mort se l'ha endut; però

ens ha deixat un PSUC fort, unit ideològicament i que és el millor guia i l'esperança de la classe obrera, de tots els treballadors, de tots els demòcrates, de tota la joventut de Catalunya.

MINISTERIO
DE CULTURA

Aproximació a l'octubre de 1934

per Carles Díaz

L'octubre de 1934 és una data important en la història del moviment obrer espanyol, així com del mundial. L'heroica acció del proletariat contra la feixistització del govern republicà, saldada en una derrota aparent, no va obstaculitzar, en realitat, l'avenç de les forces de dretes, però, i això és més important, va consagrar de forma definitiva el moviment unitari dins el moviment obrer i, alhora, va sembrar el germen de la victòria del Front Popular, pel febrer de 1936. Per a la història del moviment obrer mundial va significar una fita més en el procés que va dur a la Internacional Comunista a fer autocrítica dels seus anteriors errors sectaris i a elaborar la línia política del VII Congrés, amb la qual hauria de situar-se com a capdavantera del proletariat de tot el món i de la lluita contra el feixisme.

La victòria de les dretes en les eleccions legislatives del novembre de 1933 es va produir en el context d'un avenç general de les forces reaccionàries a Europa: triomf de Hitler a començaments del 1933, enduriment del regim de Dollfuss a Àustria, ofensiva del feixisme a França... Aquesta connexió fou notada per la classe obrera de tot Espanya, que alhora va adonar-se que la seva divisió interna i l'enfrontament permanent entre les diverses organitzacions proletà-

ries (socialistes, comunistes, anarquistes), només aconseguiria accelerar el triomf de la reacció. Va produir-se, com a conseqüència, un potent reflex unitari que, en el curs de 1934, va aproximar gradualment el PSOE i el PCE i que guanyaria fins i tot importants sectors de la CNT; tot això va anar acompanyat, lògicament, d'importantes transformacions en el si de les organitzacions obreres.

En el partit socialista s'havia obert, fins i tot abans de les eleccions del 1932, un procés de radicalització, particularment entre les joventuts i alguns sectors de la UGT, així com dins la Federació de Treballadors de la Terra (branca camperola de la UGT). Aquests nuclis que maldaven perquè el PSOE abjurés del seu oportunisme i esdevingués un partit autènticament defensor dels interessos de la seva classe, havien posat la seva confiança en la posició crítica assumida en la direcció per Francisco Largo Caballero. Però allò que va ser anomenat facció largocaballerista constituïa alguna cosa més que els seguidors d'un determinat dirigent, quelcom de més profund que l'expressió de l'evolució personal de Largo. Això reflectia la ruptura entre la classe obrera i la pagesia d'una banda i la república moderada que havia incomplert les seves promeses socials d'una altra. Constituïa un pas endavant de l'important sector del proletariat fins aleshores dominat pel reformisme, enfront de l'evidència de la necessitat d'adoptar una nova política i d'anar a trobar-se amb altres sectors de la radicalització dels quals havia desconfiat fins aquells moments. És ben clar que entre la ruptura amb la vella política i l'adscripció a una línia autènticament revolucionària hi havia un camí a recórrer i l'ala esquerra del PSOE en la seva caminada hauria de cometre al-

guns errors que n'obstaculitzarien la maduració. El seu insurreccionalisme el 1934 estava fortament carregat d'una dosi voluntarista, amb l'agreujant que els dirigents "largocaballeristas" varen donar primacia als aspectes tècnics de la insurrecció per damunt dels polítics ; en aquesta línia, que derivava cap a posicions de caràcter infantilista , va situar-se la seva subvaloració de la lluita per les reivindicacions parcials , subvaloració que hauria de ser el motiu de la ruptura de les negociacions dutes a terme per les joventuts comunistes i les joventuts socialistes a la primavera del 1934.

També el PC d'Espanya es trobava en el camí d'experimentar importants transformacions. A l'estiu del 1932 les reticències del grup Bullejos a acceptar certes correccions a la línia sectària i ultraesquerrana que havia estat duent a terme, va desembocar en la seva expulsió definitiva de la direcció del partit. D'aquesta se n'havia fet càrrec un grup de quadres, la major part dels quals eren d'extracció proletària i vinculats directament al moviment obrer; el nou equip dirigent, encapçalat per José Díaz, tenia davant seu la difícil perspectiva de redreçar la situació del partit, aïllat en el si del moviment obrer, i alhora consolidar-se a si mateix com a tal equip. A favor seu tenia una major sensibilitat enfront de l'evolució que estaven seguint les masses proletàries . També hauria de beneficiar-se de la correcció que el Comitè Executiu de la Internacional Comunista començava a acomplir en la política adoptada el 1929. Aquesta es caracteritzava per una concepció mecanicista del procés revolucionari (afirmant-ne la imminència en tot el món vist el curs de la crisi del capitalisme) que va obligar als militants comu-

nistes a plantejar-se les tasques de la presa del poder de manera immediata, sense tenir en compte les condicions polítiques i la situació del moviment obrer de cada país; per altra banda aquesta concepció havia forçat la interpretació que la socialdemocràcia era l'enemic principal, era l'obstacle a vèncer entre la classe obrera i el triomf de la revolució; així, mentre a la socialdemocràcia hom li atribuïa el qualificatiu de socialfeixisme, es subvaloraven les pròpies possibilitats del feixisme. Aquesta política, que havia dut als partits comunistes a un carrer sense sortida, va enfonsar-se tota sola davant del triomf de Hitler el 1933 i l'heroic comportament dels treballadors de la socialdemocràcia austríacs el 1934. Capitanejat per Dimitrov i Togliatti el Comitè Executiu de la IC va fer en el curs del 1934 l'anàlisi d'aquests esdeveniments, va reconèixer el feixisme com l'enemic principal i va propugnar una nova política fonamentada en la unitat obrera i l'articulació d'un front antifeixista sense exclusions.

Constitució de les aliances obreres

Però la qüestió fonamental per al curs dels esdeveniments que anaven a produir-se és que la unitat no era només que una conclusió a la qual havien arribat comunistes i socialistes, sinó que era una necessitat que s'imposava en el si del proletariat espanyol. A la unitat hi concorrien també importants sectors sindicalistes com els anomenats sindicats d'oposició (que tenien força particularment a Catalunya i País Valencià) i fins i tot la CNT a Astúries i Madrid.

Sota el signe d'aquesta necessitat es van constituir les

Aliances Obreres a finals del 1933 . Els seus orígens remun-
ten al febrer del 1933 , quan a Barcelona a la conferència
sobre l'atur forçós va plantejar-se la necessitat d'articu-
lar un front únic real de totes les organitzacions obreres.
Poc després, el 18 de març, l'Ateneu Enciclopèdic Popular de
Barcelona va fer una crida a la formació d'una Aliança Obre-
ra Antifeixista, a la qual van respondre totes les organitza-
cions excepte la CNT i la FAI . El Partit Comunista de Cata-
lunya, que abans de la crida de l'Ateneu havia convocat una
reunió unitària a la qual van assistir els socialistes del
PSOE i el Partit Català proletari (però no el Bloc ni la U-
nió Socialista) va manifestar la seva adhesió a la convocato-
ria de l'Ateneu en els termes següents: "el nostre Partit de-
cideix adherir-se amb totes les forces a la vostra projecta-
da Aliança i cooperar amb entusiasme a l'obra que significa
combatre el feixisme" (1 d'abril). És a dir, el 22 d'abril es
va celebrar una reunió unitària àmplia en la qual van parti-
cipar: PC de Catalunya , PSOE, BOC, Esquerra Comunista USC,
PCP, Sindicats d'oposició, UGT , Federació Sindicalista Lli-
bertària i Unió de Rabassaires . Aquest primer intent, però,
no va aconseguir prosperar i van haver d'esperar a després
de les eleccions del novembre del 1933 perquè, veient els re-
sultats negatius , es plantegés un altre cop la qüestió. Per
fi, pel desembre del 1933 es va constituir públicament l'a-
liança obrera de Catalunya per mitjà d'un manifest que ja no
signaven ni el PC de Catalunya ni el PCP. La constitució de
la AO no es duia a terme sense contradiccions, per una banda
era l'expressió màxima a què s'havia arribat des de la caigu-
da de la Dictadura ; però per l'altra escometia durament la
CNT i la FAI acusant-les d'estar instrumentalitzades per les
forces reaccionàries . El divorci entre AO i CNT fou una ca-

racterística fonamental d'aquell any 1934 i repercutiria greument en els esdeveniments d'octubre. La situació de l'AO s'afeblirà encara més a causa de l'abandó de la USC després de la vaga general fallida del març del 1934; a la USC va seguir la Unió de Rabassaires . Així en la primavera de 1934 l'AO de Catalunya comprenia solament "bloquista", els socialistes de Barcelona i els sindicats d'oposició; havia perdut el seu lligam principal amb la pagesia, fet que tenia doble repercussió política ja que precisament la polèmica sobre la Llei de Contractes de Conreu era un dels elements més característics de la situació del 1934.

Malgrat les dificultats que trobava a Catalunya (que eren derivades de la seva imperícia enfront d'una situació més complexa que a la resta de la península ; i no hem de perdre de vista el fet que els que van constituir l'AOC eren les organitzacions minoritàries del país); malgrat aquestes dificultats, doncs, la fórmula de l'aliança obrera va triomfar a la resta d'Espanya per l'adhesió del PSOE i de la CNT asturiana. El Partit Comunista es trobava en el procés de discutir les noves perspectives obertes al moviment obrer mundial i espanyol per l'avenç del feixisme; finalment l'onze de setembre el comitè central va acordar l'ingrés a l'AO. Podia dir-se doncs, segons la formulació de José Díaz , que les aliances eren un principi de "front únic", malgrat l'absència dels anarquistes (excepte a Astúries) i malgrat el feble lligam amb la pagesia. L'adhesió del PC d'Espanya fou un reforç decisiu per la combativitat de les AO i els comunistes van tenir un paper molt destacat en l'aixecament d'Astúries.

L'AO a Catalunya

Hem vist ja com, després d'haver estat la capdavantera, l'Aliança Obrera catalana va haver d'enfrontar-se amb dificultats creixents. Aquestes tenien la seva arrel en el doble vessant, nacional i social, de la situació catalana, així com en les complexes relacions existents entre la Generalitat i el moviment obrer. Ambdues qüestions havien incidit en la no participació de la CNT en l'Aliança, a la qual acusava de ser un apèndix de l'Esquerra; i el furios atac de l'AO en el seu manifest del desembre no era precisament una mostra de tacte per la seva part.

Però a més a més, fins i tot després que la Unió Socialista -partidària d'un lligam més gran de l'AO amb la Generalitat -abandonés, l'aliança catalana era molt lluny de tenir una posició homogènia. El juny va tenir lloc la seva conferència regional en la qual el Bloc Obrer i Camperol, després d'haver manifestat la necessitat de soldar el triple front de lluita (nacional, camperol i obrer) va proposar per aconseguir això, la consigna catalitzadora de "República Catalana", però la major part de la conferència va mostrar-se contrària a aquesta proposta. La Federació Sindicalista Llibertària, els socialistes, la VO i els sindicats d'oposició van considerar que el caràcter de la consigna era exclusivament nacionalista i no obrer i que la seva adopció faria escampar la desconfiança envers l'AO catalana a la resta de la península. Finalment hom va adoptar una solució de compromís que estipulava que "si el govern contra-revolucionari de Madrid ataca Catalunya, i aquí per aquest motiu es proclamés la Re-

pública Catalana, l'Aliança Obrera recolzarà el moviment procurant prendre'n la direcció amb l'intent de conduir-lo cap al triomf de la República Socialista Federal". Ni els socialistes ni els sindicalistes no van adonar-se de la importància de la qüestió nacional en els esdeveniments del 1934, però cal assenyalar també que tampoc el Bloc no havia aconseguit trobar la fórmula política que soldés aquell triple front del qual parlava i que vertaderament existia.

La Conferència regional de l'AO no va abordar el problema fonamental ; la seva relació amb la CNT. I quan els militants d'aquesta última acusaven l'Aliança d'anar a remolc de la petita burgesia i de l'Esquerra, tant en el text final del compromís com en la presentació posterior que Maurín en va fer a "La Batalla" podien trobar-hi certament una bona raó per refermar-se en les seves sospites ; Maurín havia afirmat explícitament que la tasca consistia a "empènyer la petita burgesia a posicions d'on no pogués retrocedir ". El plantejament que afirmava que després de la proclamació de la República Catalana el proletariat fóra el capdavanter del moviment, era tan sols un castell a l'aire, una especulació però no pas un plantejament polític capaç de mobilitzar de manera efectiva la classe treballadora. Absol tot això a la CNT del seu comportament? En absolut ; l'Aliança Obrera podia en aquells moments estar dirigida per una política errònia, però això no la liquidava com a organisme unitari , i aquest fet per si mateix, en les circumstàncies del 1934, li donava una transcendència que anava més enllà dels seus errors del moment.

Durant aquell any el conflicte causat per la no aprovació a Madrid de la Llei de Contractes de Conreu havia anat creant a Catalunya un clima d'agitació social i nacionalitària. La inquietud de les masses populars va arribar al seu punt fulminant quan a començaments del mes d'octubre hom va anunciar com a imminent l'entrada de la CEDA en el govern. Per a les organitzacions obreres això significava el primer pas ferm per al triomf definitiu del feixisme; la CEDA encarnava la imatge del partit feixista espanyol (la Falange aleshores no tenia gairebé significació) i Gil Robles fent-se aclamar al crit de "jefe, jefe !" i viatjant manifestament a Alemanya on establí contactes amb les autoritats nazis més altes, enfortia la idea que hom tenia del seu partit.

El dimarts dia 2 d'octubre l'Aliança Obrera va llençar un manifest posant a l'aguait la població catalana; al mateix temps totes les organitzacions que la componien (fins i tot el Partit Comunista de Catalunya que s'hi acabava d'incorporar) van mobilitzar els seus militants; fins i tot alguns militants de la Unió Socialista i de les seves joventuts (que havien abandonat l'Aliança) van posar-se en peu de guerra. L'endemà, dimecres, va tenir lloc una manifestació convocada per l'Aliança i integrada només pels partits que s'hi aplegaven en la qual hom va cridar la consigna "República Catalana"; en Dencàs hi va respondre enviant els seus policies a disoldre la manifestació a cops de matracà. Ja aleshores es va posar en manifest quina era la debilitat fonamental de l'AO: l'absència de la CNT; tot seguit es va fer una crida als dirigents cenetistes que la van refusar perquè considera

ven que les organitzacions obreres havien de trencar clarament amb l'Esquerra. La CNT es va inhibir des d'aquell moment del moviment d'octubre fins que, després d'haver fracassat aquest, alguns dels seus dirigents van cometre la gran imprudència de fer el joc a les autoritats militars, proclamant per la ràdio la fi d'una vaga que ja s'havia acabat. Sense aconseguir el concurs de la CNT, l'Aliança va romandre a l'expectativa de quina seria l'actitud de l'Esquerra i, per tant, de la Generalitat. Són prou conegudes les vacil·lacions del partit de la petita burgesia i sempre s'hi ha vist la clau de la derrota del moviment.

El fet més sorprenent per als protagonistes d'aquella hora fou que la vaga general que havia proclamat l'Aliança Obrera va anar imposant-se durant el dia 5 tant a Barcelona com a les comarques. Això donava una força a l'Aliança que la Generalitat no devia veure amb massa bons ulls. La vaga significava, com a mínim externament, que si les organitzacions obreres no havien aconseguit la unitat completa al cim, aquesta sí que s'havia realitzat a la base. Immediatament la Generalitat va detenir els principals dirigents centetistes, entre ells en Durruti, impedit així que el front únic proletari pogués arribar a consolidar-se. Les vacil·lacions de l'Esquerra tenien un doble motiu: no estava segura de fins quan podria Catalunya resistir enfront de les autoritats centralistes, i tampoc sabia fins quan podria mantenir la direcció política del moviment.

L'Aliança Obrera va seguir la seva política de pressionar la Generalitat i alhora acumular forces i va emprendre, després del triomf de la vaga, la tasca de trobar armes davant

de l'eventualitat de xocs amb les forces enviades per Madrid. Totes les seves gestions en aquest camp foren inútils. L'Esquerra es va negar en rodó a subministrar-los armes. Així i tot, segons conta Estivill, va haver-hi un fet la significació del qual cal estudiar-la a fons : el mateix dia 6, davant les dilacions de l'Esquerra, dos mil escamots d'Estat Català, de Sant Andreu, van oferir posar-se a les ordres de l'Aliança per passar a l'acció; els homes del Bloc van imposar novament el seu criteri : encara no era el moment que l'AO prengués una iniciativa així, malgrat que l'endemà, si les coses continuaven d'aquesta manera, caldria anar endavant. Aquella nit del 6, Companys va proclamar, per fi, la República catalana, però tristament, sense convicció i a més sense ànim de combat. Poques hores més tard el govern de la

El Consell de la Generalitat de Catalunya a la presó de Madrid (desembre de 1.934). D'esquerra a dreta: Pere Mestres, Martí Esteve, Lluís Companys, Joan Lluhí, Joan Comorera, Martí Barrera i Ventura Gassol.

Generalitat va rendir-se a les tropes , sense haver sortit del seu palau; és a dir, no tot , perquè algun "espavilat " com Dencàs, el mateix que havia reprimit la manifestació del dia 3, el mateix que havia engarjolat els cenetistes el dia 5 i el mateix que des de feia temps anava entabanant les joventuts nacionalistes, amb males arts d'apotecari , va escapar-se per la seva claveguera particular.

La rendició de la Generalitat va caure com un cop a l'ànim de l'Aliança; la Generalitat ni tan sols havia aprofitat l'heroic obstacle que els homes del CADCI, dirigits per en Compte, van posar a les tropes quan aquestes pujaven per la Rambla, en direcció cap a la plaça Sant Jaume. Aleshores els militants de l'Aliança van emprendre una acció tan quixotesca com ineficaç: van recollir les armes abandonades pels escamots d'Estat Català i van afrontar les forces de l'exèrcit i de la guàrdia civil. Era una resistència aïllada, sense direcció clara , sense perspectives. Els militants mal armats de l'Aliança van optar per emprendre el camí del Vallès, cap a Sabadell on els treballadors combatien fortament però pel camí foren atacats i dispersats per les forces de la guàrdia civil. El moviment d'octubre havia arribat a la seva fi.

EPILEG

Fou aquest octubre una derrota? Una derrota parcial sí, en efecte, però en el desenvolupament del moviment obrer dels anys trenta i següents va significar un avenç essencial. Per al conjunt de tot Espanya aquest avenç radicava en la consolidació del moviment unitari entre les diverses organitzacions obreres i en la maduresa política i de combat que el Partit Comunista havia adquirit en el curs de les lluites. Per a Catalunya l'avenç era encara més profund en relació amb la situació anterior; després dels esdeveniments, el moviment unitari es va plantejar a un nivell superior: al nivell de la unificació orgànica de les forces polítiques del proletariat en un sol partit. Aquest plantejament corresponia al fet que el dia 5 per primer cop s'havia mobilitzat la població treballadora catalana, al marge i malgrat els anarquistes; però treure les conseqüències d'això requeria una direcció política coherent i eficaç.

D'altra banda, el moviment obrer, malgrat el seu aparent fracàs, va posar un dic a l'avenç de les forces feixistitzants dins el govern, i va sensibilitzar les classes populars enfront de les dimensions del perill. El moviment d'octubre a Astúries i Catalunya va significar el part, dolorós, de la victòria del Front Popular pel febrer del 1936.

El Ier col·loqui de «Recerques»

Els passats dies 5 i 6 d'octubre va tenir lloc el I Col·loqui organitzat per l'equip de la revista "Recerques", estructurat en tres sessions i basat en dos temes generals: "Canvis econòmics, classes socials, partits polítics, ideologies i la seva relació amb els problemes de la nació i l'estat" i "El fet urbà i la contraposició camp-ciutat". No sempre les comunicacions van ajustar-se a aquests títols, però tampoc no podem dir que el Col·loqui manqués d'homogeneïtat ja que la major part de les comunicacions i les discussions van anar al voltant de l'actitud de la classe obrera i el proletariat enfront de la qüestió nacional i la relació entre reivindicació nacionalitària i reivindicació de classe.

En primer lloc cal dir que el Col·loqui resultà un èxit de participació que va sorprendre els mateixos organitzadors: més d'una vintena de comunicacions i gairebé cent cinquanta assistents en els moments punta. Potser aquesta presència massiva d'interessats va contribuir a desbordar un xic el curs de les discussions, que no van degenerar mai en un tumulte, però sí que hom perdia el fil, i fins i tot, en alguns casos, a les discussions els mancava substancialitat.

L'experiència que cal treure d'aquest primer col·loqui ha de tenir un pes futur tant per a posteriors esdeveniments

anàlegs com per al conjunt de la investigació actual sobre la història del nostre poble. Per la pressa amb què redacta aquesta breu crònica defujo una anàlisi més a fons del col.loqui; d'altra banda l'equip organitzador ha disposat una propera assemblea dels participants per tal de dur a terme aquesta anàlisi.

Em limitaré , en suma , a assenyalar el segon èxit del col.loqui que va consistir en les conseqüències que van treure els mateixos assistents de la tarda del dissabte, després d'una esgotadora - per molt prolongada- presentació de les comunicacions sobre qüestió nacional, lluita de classes i moviment obrer al període de la II República , i d'una discussió posterior. Aquesta, aparentment, no va tenir transcendència i fins i tot va fer-se pesada per la desorientació d'alguns que encara es capfiquen a discutir sobre les característiques de l'escorça d'un arbre sense ni sospitar que existeix el bosc. Tanmateix dues conclusions importants varen quedar a l'aire:

a) Refermança d'una nova hipòtesi d'interpretació del procés d'afirmació de la personalitat històrica de Catalunya: enfront de la hipòtesi, fins fa poc dominant, que manté que el catalanisme neix amb la burgesia industrial, es va palesant la possibilitat que, en paraules dels mateixos organitzadors del col.loqui (La Vanguardia del 15 d'octubre del 1974), "el catalanisme estigui vinculat de forma més directa i significativa a les classes populars de Catalunya. Amb això no es rebutja la tesi contrària però sembla que s'apunti una solució en la qual el catalanisme fos utilitzat per la burgesia industrial, però no fou creat per ella".

b) Cal que la història del moviment obrer superi dos perills fonamentals que es presenten a la investigació actual: primer, no pot en absolut deslligar-se de la història integral de la societat, caient en una nova història positivista de líders i partits, que substituís l'anterior de reis i camarilles; segon, no pot limitar-se a la història interna dels partits obrers, considerats en ells mateixos com una realitat per se, que s'explica per si mateixa, i sobretot en el cas concret de Catalunya, no podem deixar-nos influir per la realitat grupuscular de molts dels qui varen pul.lular entre 1930 i 1936, anant a raure a una història "també grupuscular", d'un caràcter mesquí més gran si hom la presenta amb major presumpció.

Al col.loqui hi hagué una aportació, no diré modèlica però que dóna la pista d'un dels camins que caldrà que comencin a transitar els historiadors del moviment obrer; aquesta aportació fou la d'en Jordi Maluquer, en la qual feia un repàs de la situació del proletariat català a mitjan segle XIX, els seus efectius, la seva estructura interna i les seves condicions de vida i treball.

Però l'esmentada dispersió d'investigacions grupusculars ens obliga a recordar que encara ens manquen elements per assolir una explicació profunda dels dos grans protagonistes populars del període republicà: la CNT (composició, força, grau de disciplina i militància, uniformitat de comportament polític; per exemple el problema de les eleccions i els diversos tipus d'abstencionisme entre els cenetistes, com assenyala Isidre Molas); i l'Esquerra Republicana de Catalunya (composició, ideologies, tendències dominants, arrel popular, interclassisme, i sobretot raons dels seus tri

omfs electorals). Cal dir que hi ha alguns treballs monogràfics en curs que poden ser una gran aportació en aquest terreny (com és la tesi d'Anna Sellés sobre l'ERC).

Cal esmentar finalment la tercera sessió que tingué lloc el matí del diumenge i que fou menys concorreguda que les anteriors. El tema central fou el desenvolupament urbà de Barcelona, i les comunicacions van fer palesa la necessitat de tenir també en compte aquest àmbit d'investigació per a la interpretació de la nostra història. Els temes urbanístics, després d'haver deixat de ser només d'interès per als tècnics de la construcció i haver esdevingut un dels objectius fonamentals de la nostra ciència geogràfica, han entrat de ple en la disciplina històrica. La comunicació de Francesc Roca sobre el que ell anomenava "model prussià" del desenvolupament urbanístic de la Barcelona dels primers decenniis de segle, il·lustra aquest procés.

En suma, el I Col·loqui organitzat pel grup rector de la revista "RECERQUES" va ser saldat de manera molt positiva. Tant per la participació d'investigadors i estudiosos com perquè hi van aflorar per una banda el nivell que actualment hem assolit en el coneixement del nostre passat recent i per l'altra les possibles línies del seu desenvolupament futur. Això, per ell mateix, pesa més que la feblesa d'algunes comunicacions, que, en definitiva, cal comprendre com a aspectes secundaris, limitacions lligades a les condicions generals de la investigació històrica al país.

La normalització del català modern, un aspecte de la lluita per la democràcia

per Francesc Vallverdú

Els historiadors han assenyalat la situació paradoxal en què es trobava Catalunya al segle XVIII. D'una banda, el Principat, juntament amb els altres territoris de l'antiga Confederació catalano-aragonesa, havia sofert una derrota militar (1714) que es traduí per una dura repressió política (pèrdua de les seves llibertats, abolició de les seves institucions públiques, submissió al poder i a les institucions de Castella), la qual cercava també la proscripció de la llengua catalana com a llengua oficial local i el seu reemplaçament pel castellà. Cal recordar que el català era aleshores l'única llengua del poble; tanmateix, el seu caràcter de llengua oficial no impedia pas que la noblesa i l'Església fossin ja molt castellanitzades.

D'altra banda, Catalunya conegué a la segona meitat del segle XVIII un període florent en l'aspecte econòmic: increment de la producció agrícola, plena ocupació, obertura de nous mercats, comerç amb Amèrica, són els pilars bàsics segons Pierre Vilar - d'aquest ressorgiment econòmic - social . A partir d'aquesta època Catalunya esdevindrà la zona més industrialitzada i avançada de l'Estat espanyol (amb el País Basc) i, al mateix temps, la "regió històrica" que presentarà amb més força les seves reivindicacions regionalistes o federalistes (també amb el País Basc).

Aquesta paradoxa històrica, però, és menys "paradoxal" del que se sol creure. De fet, les bases del ressorgiment català produït al segle XVIII són ja perceptibles al XVII. Durant la Guerra de Successió (1705-1714), en què l'antiga Confederació catalano-aragonesa havia pres el partit dinàstic de Carles d'Àustria contra Felip d'Anjou -net de Lluís XIV de França -, es produí més aviat una temptativa desesperada de l'oligarquia catalana per intervenir en la política espanyola substituint l'oligarquia castellana, molt esgotada per l'aventura colonialista americana, que no pas un pur gest de defensa "tradicionalista" contra la centralització que Felip V anava a imposar a Espanya. En bona part els catalans creien que la "modernització" d'Espanya no passava necessàriament per la destrucció de l'organització confederal de la monarquia tradicional, però Felip V i l'oligarquia castellana no eren de la mateixa opinió.

És cert que la monarquia espanyola tenia un feble aparell estatal i que no pogué aplicar el model francès en què somniava Felip V: Madrid no era París, i les condicions històriques no s'assemblaven gens. La paradoxa en qüestió és, doncs, més

aparent que real, perquè no hi hagué relació directa entre l'opressió política (supraestructural) i el ressorgiment econòmic-social (estructural), que arrencava de lluny.

En un context sociopolític tan inestable es podia esperar que tard o d'hora les reivindicacions catalanes es plantejarien de nou. De fet, això es produí de manera esclatant a la segona meitat del segle XIX. Cal fer referència, en el pla sociocultural, al fenomen de la Renaixença, en el qual van convergir dos corrents: a) un corrent literari, predominantment conservador en l'aspecte polític, burgès i catòlic, que reeixí a restablir els Jocs Florals de Barcelona (1859), els quals foren durant alguns anys la manifestació catalanista més ostensible; i b) un corrent no literari, federalista o anarquista en l'aspecte polític, antiburgès i anticlerical, que era l'expressió de les aspiracions populars, el qual en l'aspecte sociocultural reeixí a manifestar-se a través del teatre i la premsa satírica (uns mass media de l'època).

D'altra banda, a la primera meitat del segle XIX s'havia consolidat a Catalunya una típica situació de diglòssia. El català era la llengua B ("baixa"), la llengua parlada certament pel poble, però també la llengua que no s'usava en literatura ni per a les funcions formals. El castellà havia esdevingut la llengua A ("alta"), la llengua oficial, de la literatura, de la cultura i de l'ensenyament, de la premsa i de les comunicacions formals. La noblesa catalana estava castellanitzada i no emprava el català ni com a llengua parlada. En canvi, si alguns sectors de la burgesia estaven en camí de seguir la mateixa evolució, cal reconèixer que la majoria dels burgesos era catalanòfona: això és sobretot cert respecte a la burgesia i a la petita burgesia liberals. Aquest esquema és vàlid particularment per a Barcelona, ja que a comarques la situació

era una mica diferent : els petits terratinents eren catalanòfons, com ho eren tots els pagesos; fins i tot les forces conservadores (els carlins) coincideixen amb les forces liberals petitburgeses o camperoles en llurs reivindicacions catalanistes.

Hi havia, doncs, un conflicte lingüístic que es pot descriure esquemàticament de la manera següent: les classes dirigents de l'Antic Règim, que s'havia castellanitzat, creien que l'esforç d'assimilació emprès per Felip V havia estat "feliçment" enllestit, o bé estava en camí de ser-ho; quant a la burgesia financera i industrial, que aspirava al poder, era ideològicament "passiva" respecte al conflicte lingüístic i es resignava a la nova situació de diglòssia. En canvi, la petita burgesia i les forces progressistes van comprendre - després d'algunes vacil·lacions sorgides del malentès universalista - que havien de "recuperar" el català si volien tenir un paper dirigent de cara a les classes populars (a l'època, recordem-ho, analfabetes en la seva majoria). Aquest esquema és semblant al d'altres "renaixences regionals" europees, especialment al de Provença. L'originalitat del cas català -i el que explica els seus èxits ràpids -consisteix en la convergència dels interessos de la burgesia antifeudal i els de les forces populars contra l'oligarquia centralista, fenomen que produí des de la fi del segle XIX un ample moviment de masses autonomista.

En aquestes condicions, el procés de normalització del català era l'única alternativa coherent que es plantejava per superar el conflicte lingüístic (l'altra alternativa, l'erradicació del català no sols no era democràtica sinó que, a més,

s'havia mostrat inviable , malgrat els esforços assimilistes de Felip V i els seus successors). Ara , en tot procés de normalització lingüística hi ha dos aspectes que es complementen: un aspecte lingüístico-cultural, que podem anomenar "normativització" o "standardització" ; i un aspecte sociopolític que es proposa l'extensió social de la llengua B , (re)conquerint-li unes funcions de llengua A i també unes classes que l'havien abandonada anteriorment o uns grups al·lofons (immigrants). Aquests aspectes són molt evidents en la taula cronològica adjunta, en la qual assagem de resumir el procés de normalització del català modern. (Vegeu Taula).

La tria de dates per a una cronologia és sempre arbitrària. Se'm pot retreure, per exemple , el no enregistrament d'alguns esdeveniments que, en termes absoluts, han tingut una gran significació sociocultural: no és important que en l'exposició del llibre català de 1927 s'hagin exhibit 3.000 títols publicats des de 1900?. no mereix ser enregistat el fet que abans que el "Diari Català", que tingué una vida efímera, s'havien publicat molts periòdics no diaris, però potser més populars? Però les taules com aquesta no tenen pas la pretensió de ser exhaustives, i cal evitar-hi les repeticions : un fenomen sociocultural particular no interessa sinó quan és "nou" a l'època, quan és senyal d'un tombant decisiu per comprendre l'evolució que analitzem.

Per a la columna de la normativització les fites són prou clares. És veritat que començo amb els Jocs Florals que, en el seu conjunt, participen més del caràcter d'esdeveniment d'extensió social. Però col·locant-los en aquesta columna, n'he volgut remarcar, d'entrada, el caràcter literari (elitista) que van tenir des del començament, i, després , que foren la plata

forma d'on van sorgir els primers assaigs de standardització del català modern: es va escollir com a model de llengua literària un català anacrònic, inadequat a les necessitats d'una llengua moderna, perquè els seus partidaris creien, erròniament, que la llengua antiga era l'únic mirall possible per a un escriptor català. Reaccionant contra aquestes posicions tradicionalistes, els partidaris del "català que ara es parla" van caure a l'altre extrem: l'anarquia ortogràfica i gramatical, la castellanització sense control. Fou aleshores (desvers 1890) que el grup de la revista "L'Avenç" menà una campanya contra els abusos dels dos extremismes: no és gens casual que un dels membres d'aquest grup, Pompeu Fabra, fos l'autor principal de les Normes ortogràfiques (1913), de la Gramàtica "oficial" de l'Institut (1918) i del Diccionari normatiu (1932) del català modern.

L'any 1906 es produí un esdeveniment que podria ser classificat tant en una columna com en l'altra: fou el I Congrés internacional de la llengua catalana que tingué un interès lingüístic ben migrat, però que assolí una repercussió formidable: tres mil congressistes (!) donen la mesura de la sensibilització pública del problema de la normalització lingüística.

Després de la victòria del general Franco l'any 1939 el procés de normalització del català s'interrompé bruscament, i de fet no entra en l'àmbit del nostre estudi, però jo he volgut recollir una data que em sembla prou significativa, per tal d'il·lustrar la represa del procés normalitzador. És la data de 1946, quan unes poques editorials catalanes són autoritzades a publicar de nou llibres catalans: però no és aquest fet el que vull destacar per al nostre propòsit, sinó el sentit que té

aquesta data com a fita "normativitzadora". En efecte, l'any 1946 representa també el moment clau del refus (assumit pels escriptors, pels editors, pel públic) de seguir les consignes de Madrid que exigien el retorn a la situació anterior a la reforma ortogràfica de 1913, és a dir, al caos ortogràfic (sota el pretext de publicar les obres en la "llengua" que va usar cada escriptor). No cal dir que aquesta consigna, seguida en molts pocs casos, cal reconèixer-ho, era una manera de provocar en el mateix pla literari un procés d'allò que els sociolingüistes alemanys anomenen "dialectalització".

Quant a les etapes de l'extensió social del català, he començat amb una data que assenyala l'aparició del teatre català en el sentit modern. És veritat que la llengua catalana que se sentia als teatres barcelonins tenia encara un paper de llengua B (es tractava sobretot de peces còmiques, folklòriques, sovint bilingües), però de mica en mica la situació havia de canviar. El català fou també una llengua B en la premsa, amb "Un tros de paper" (1865) — crec que cal passar per alt alguna temptativa "seriosa" del tipus de "Lo Verdader Català" (1843), perquè no van tenir cap èxit —, però cal reconèixer que no fou fins a l'aparició el 1870 de "La Campana de Gràcia", setmanari republicà i anticlerical, que es pot parlar de veritable èxit popular. En una perspectiva sociolingüística cal subratllar un gest molt significatiu dels editors: "La Campana de Gràcia" era en els seus primers números bilingüe, però a partir del num. 28 la revista fou íntegrament redactada en català. Això anuncia nous temps per a la premsa catalana i per a la normalització: la fi del segle XIX coneix l'aparició dels primers diaris en llengua catalana i de tota mena de periòdics (magazines, òrgans polítics, revistes especialitza-

des i científiques, butlletins, etc.).

Tanmateix, per a l'extensió social del català els dos fets segurament més decisius foren les dues experiències d'autogovern de Catalunya a l'època contemporània: la Mancomunitat, suspesa per la Dictadura del general Primo de Rivera, i la Generalitat, abolida pel general Franco. La Mancomunitat fou un tímid assaig de descentralització administrativa, però el govern local va aprofitar al màxim les possibilitats ofertes per la Llei de mancomunitats de l'any 1913. Les competències de la Mancomunitat eren limitades: agricultura, cultura (creació d'escoles per a l'ensenyament primari i tècnic i organització d'una xarxa de biblioteques públiques, finances provincials, obres públiques (amb un vast pla de carreteres) i salut pública (organització d'hospitals, creació de centres d'investigació mèdica, etc.). De tota manera, després de dos-cents anys Catalunya tenia de nou una administració autònoma i la llengua catalana tornava a ser la llengua oficial d'aquesta administració: gairebé totes les publicacions de la Mancomunitat (butlletins, revistes, fullets, llibres, etc.) s'editaren en català o bé aparegueren en doble edició (catalana i castellana).

La segona experiència d'autonomia, la Generalitat s'inicià amb la República espanyola. Tot i que l'estructura de la República no era pas federal, es pot dir que Catalunya estava en camí de convertir-se en estat federat (amb el País Basc i Galícia). L'Estatut d'autonomia de 1932 preveia la cooficialitat de les llengües (català i castellà) dins el territori català. El govern de la Generalitat no era, com en el cas de la Mancomunitat, una administració provincial poussée, sinó un

veritable govern local. La llengua catalana anava envaint els darrers "reductes" de l'ensenyament :l'escola pública era bilingüe, i en tots els graus educatius la llengua catalana conqueria posicions. La Universitat de Barcelona era, també, bilingüe, i els alumnes no catalans havien de passar, per ingressar-hi, una prova de traducció d'un text català (no se'ls exigia, doncs, un coneixement o domini "actiu" del català, que s'exigia naturalment als alumnes catalans). La ràdio transmetia en català, però algunes emissions eren també bilingües. La major part de la premsa era escrita en català o bé era bilingüe, llevat dels diaris de Barcelona, on predominaven els diaris en llengua castellana. Aquesta excepció es pot explicar per dues raons :1) la publicació d'un diari exigeix unes inversions importants i un públic ampli (alguns diaris de Barcelona eren venuts fora del territori català); 2) el públic català, molt habituat a l'ús oral del català, no estava encara acostumat a la llengua escrita, pel fet que l'escolarització bilingüe tot just acabava d'implantar-se. (La situació era ben diferent a la ràdio, com ja hem dit : els catalans adults podien evidentment "escoltar" la seva llengua, però encara no se sentien còmodes per "llegir-la" .) Malgrat tot, com comprovem a la Taula, la proporció de diaris escrits en català i castellà esdevé més favorable a la primera llengua després de la victòria del Front de les Esquerres de 1936. La premsa de la resta de Catalunya (incloent-hi els diaris) era tota pràcticament catalana.

Com hem dit més amunt, després de la guerra aquest procés de normalització restà interromput. El català fou novament bandejat de la vida pública, prohibit a les escoles, a la Universitat, a les institucions culturals i científiques, a la

ràdio, a la premsa, al teatre, al cinema, etc. Fins i tot la publicació de llibres ha estat pràcticament prohibida fins el 1946.

La situació actual és, substancialment, poc diferent de la de 1939. Tot i que arreu del món la producció de llibres ha augmentat en una gran proporció, la producció de llibres catalans no arriba als 500 títols anuals, mentre que abans de la guerra havia superat ja els 700 títols. No hi ha cap diari redactat en català i les poques revistes que hi ha són insuficients. La ràdio i la televisió ofereixen algunes emissions en llengua catalana, però els programes més populars o d'interès general hi són prohibits (bé que darrerament aquesta prohibició comença a cedir). L'escola privada assaja novament l'ensenyament del català, però ha de ser fora dels horaris normals dels estudis. Finalment, les autoritats espanyoles s'oposen fermament a tota temptativa d'autonomia, condició imprescindible perquè la llengua catalana recuperi els seu lloc en la vida pública.

Conclusió

El procés de normalització que es produí a Catalunya des de mitjan segle XIX fins el 1939 demostra que, en certes condicions, no és pas imprescindible l'existència d'un Estat per endegar una política de planificació lingüística. De fet, el language planning iniciat el 1913 prosseguí fins i tot en circumstàncies adverses. Malgrat tot, el català standard ha estat acceptat per tots els usuaris de la llengua (escrita), fos quina fos llur ideologia política o social (des de conservadors fins a revolucionaris), incloent-hi els escriptors de les

Illes, del País Valencià i del Rosselló.

D'altra banda, l'extensió social de la llengua catalana _ en sentit "vertical", recuperant les funcions de llengua A, i en sentit "horitzontal" (re)conquerint estrats socials que l'havien abandonada o nous usuaris entre la immigració obrera al.lòfona _ s'ha produït sobretot en els períodes en què Catalunya ha tingut un autogovern, que sempre han anat acompanyats d'una democratització paral.lela de les estructures polítiques de l'Estat espanyol. Això fou particularment clar durant la República que conegué tres etapes polítiques : 1931-41, governs de centre o centre-esquerra; 1934-36, el Bienni Negre ; 1936 - 39, Front popular i guerra civil . Doncs bé, els moments més favorables al desenvolupament de la llengua i de la cultura catalanes van coincidir amb les etapes més democràtiques del període republicà : 1931-34 i 1938-39 . Es pot deduir d'aquest fet, doncs, que el procés de normalització lingüística, almenys a Catalunya, sempre està en relació amb la lluita per la democràcia.

NOTA A PEU DE PÀGINA

* Aquest text és una versió catalana resumida de la comunicació presentada al VIII Congrés mundial de sociologia , secció de sociolingüística (Toronto, agost de 1974), amb el títol "La normalisation du catalan moderne".

TAULA CRONOLOGICA DE LA NORMALITZACIÓ DEL CATALÀ MODERN

<u>ANYS</u>	<u>NORMATIVITZACIÓ</u>	<u>EXTENSIÓ SOCIAL</u>
1859	Jocs Florals	
1864		Teatre català modern
1870		Setmanaris republicans: "La Campana de Gràcia" (1870-1934); "L'Esquella de la Torratxa" (1872- 1938)
1879		Primers diaris: "Diari Ca talà" (1879-81), "La Re- naixensa" (1882-1905).
1890	Campànyia per la reforma lingüística (P. Fabra, J. Massó, J. Casas).	
1899		Diaris de partit: "La Veu de Catalunya" (1899-1936), regionalista (dreta); "El Poble Català" (1905-1919) republicà (esquerra nacio nalista).
1906	ICongrés de la Llengua Catalana	
1913	Normes ortogràfiques	Mancomunitat (1914-1925)
1918	Gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans	

1931		Generalitat (1931-1935)
1932	Diccionari General de la Llengua Catalana	Estatut : cooficialitat del català i castellà
1935		Diaris publicats a Barcelona : 5 en català; 12 en castellà.
1936		Diaris publicats a Barcelona: 6 en català; 8 en castellà.
1939	- - - - - RUPTURA DE LA NORMALITZACIÓ - - - - -	
1946	Represa de l'edició em llengua catalana	

MINISTERIO DE CULTURA

V Centenari del primer llibre
imprès en català

El llibre i el fet cultural català

per F. Vallverdú

El dia 16 de novembre tingué lloc a Terrassa un acte titulat "Catalunya, avui" en el qual, al mateix temps que s'homenatjava els sis guanyadors del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes d'Omnium Cultural, es commemorava el 500 aniversari del primer llibre imprès en llengua catalana. Més de mil cinc-cents persones assistiren a aquest acte d'especial significació democràtica, en el qual col·laboraren també els cantants Francesc Pi de la Serra i Lluís Llach. Els parlaments van anar a càrrec de Roc Fuentes, com a presentador i Isidre Vives, que el va cloure. El parlament central fou el de Francesc Vallverdú que tot seguit reproduïm.

Hem vingut aquí per a un acte ben especial, aparentment heterogeni. Però ho és realment?

Hem vingut , en primer lloc, a parlar del llibre, i qui diu llibre diu lectura.. Ara, tractant-se del llibre català potser hauriem de parlar més aviat de no-lectura . Tanmateix 500 anys de llibres impresos en català són molta història , una història plena de dalts i baixos que és la del nostre poble. En efecte, els problemes del llibre català són els problemes de Catalunya, avui.

Hem vingut, al mateix temps , a fer homenatge a uns intel·lectuals catalans destacats , els sis guanyadors del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes: l'historiador de la cultura Jordi Rubió, els escriptors Joan Oliver i Salvador Espriu, el lingüista mallorquí Francesc de B. Moll, el poeta J. V. Foix i el filòleg valencià Manuel Sanchis-Guarner. En un país normal aquest homenatge seria innecessari. El mateix Premi d'Honor segurament no existiria, perquè hi hauria un reconeixement públic de l'obra d'aquestes personalitats. Per això, en certa manera, l'homenatge als sis Premis d'Honor de les Lletres Catalanes és un homenatge a Catalunya , avui.

Hem vingut - i aquesta ha estat una excel·lent iniciativa per part dels organitzadors - a celebrar aquest acte amb una grata companyia : la de dos dels nostres més significats cantautors . Pensem que al segle XX aquesta nova forma d'espectacle que és la cançó compleix unes funcions que al segle XV eren en part reservades al llibre , quan proporcionalment el llibre era més mitjà de masses que no pas ara. La cançó , com a mitjà de masses , interessa enormement la cultura catalana . Per això els problemes amb què topen els cantants o susciten les seves cançons són també els de Catalunya, avui.

Hem vingut per tot això , però jo gosaria dir que aquests elements - llibres , escriptors , cançons -, essent importants , sens dubte , serien ben poca cosa -i en cert sentit no serien res - sense la vostra assistència , la vostra participació . En definitiva , crec que el fet que hàgiu vingut aquí , aquesta nit , és el que dóna sentit a l'acte, a Catalunya avui.

Però anem al tema central de la meva intervenció: el llibre. No és aquest el moment de fer una història erudita. Diguem , això sí , que és ben significatiu que l'any 1474 s'imprimís una antologia poètica en català, el primer llibre literari imprès a tota la Península. 500 anys d'edició denoten una continuïtat i això té un valor tant per al present com per al futur de la nostra cultura i del nostre poble, un tret que ajuda a definir la nostra collectivitat.

Us vull estalviar les vicissituds de llibre català al llarg d'aquests cinc-cents anys, malgrat que es tracta d'una història ben rica en ensenyaments , i parlar-vos de la trajectòria seguida per l'edició catalana al segle XX.

Durant el primer terç del nostre segle el llibre català entra en una etapa d'expansió, de normalització. L'any 1927 se celebra una exposició de llibres catalans que reuneix 6.000 volums, tots ells publicats des de 1900. És una xifra important si la comparem amb la xifra global del segle XIX , per exemple. La producció anual de llibres catalans s'incrementa gradualment : l'esmentat any 1927 es van publicar 660 títols, l'any 1933 se'n van publicar 740. A més , si comparem aquestes xifres amb la producció total de l'Estat espanyol , la comparança resulta ben favorable . Ai

xí, l'any 1933, tenint en compte els 3.800 títols publicats a Espanya, la producció editorial en llengua catalana passa d'un 20 %, proporció que va molt d'acord amb el pes específic (cultural, demogràfic) que té Catalunya dins la República espanyola.

Què passava perquè el llibre català tingués aquesta gradual expansió? L'explicació està en el procés de democratització i en el procés de consciència col·lectiva que van culminar en l'autogovern: la Mancomunitat, primer, i sobretot la Generalitat, amb l'Estatut d'autonomia. Al llarg d'aquest procés la cultura catalana tornava a ser cultura popular.

Cal notar, en primer lloc, que hi havia unes institucions públiques representatives, que expressaven una voluntat popular. El català tornava a ser llengua oficial, i això és molt important per a la normalització d'una cultura. Hi havia, també, unes escoles arrelades al país, democràtiques, sotmeses a un procés de renovació pedagògica. Hi havia una Universitat Autònoma que responia a les necessitats del moment. D'altra banda, hi havia un nombre considerable d'agrupacions, d'ateneus, de centres, de clubs, etc., de caire netament populars que obrien un ampli debat cultural. Hi havia, finalment, diaris i ràdio en català, uns mitjans de massa aleshores joves, que cobrien la xarxa de la comunicació (cultural o informativa) que el poble català necessitava.

En aquest context és comprensible que el llibre català prengués una volada esperançadora. Tanmateix, aquest panorama cultural va quedar bruscament interromput l'any 1939.

Durant els anys de la postguerra immediata no es publica cap llibre en català. Després el panorama canvia de mica en mica, amb l'increment del moviment reivindicatiu, i a la dècada dels anys 60 l'edició de llibres catalans arriba a les seves cotes més altes de la guerra ençà. Així, l'any 1965 es publiquen 453 títols catalans i la xifra sembla estabilitzada perquè l'any 1973 se n'han publicat pocs més: 483 títols. Ara bé, si comparem aquestes xifres amb les d'abans de la guerra ens adonarem de seguida que hi ha hagut un retrocés. Si això és greu, encara ho és més, en la meua opinió, el descens brutal del llibre català en xifres relatives: l'any 1965 la producció editorial espanyola era de 10.000 títols i l'any 1973 de 21.500. És a dir, el llibre català ha passat a ocupar d'un 20 % abans de la guerra a un 2,2 % actualment. Tinguem en compte que arreu del món s'ha produït, de 1955 ençà, l'anomenada "revolució del llibre": si el llibre castellà s'ha pogut beneficiar d'aquest fenomen, en canvi el llibre català no se n'ha aprofitat, per raó de les condicions anòmales en què es troba la cultura catalana).

El problema del llibre català, doncs, és el problema d'una anomalia cultural. Com definirem, en el pla socio-cultural, aquesta anomalia? Mirarem de fer-ho.

En qualsevol país, hi ha, des del punt de vista socio-lingüístic tres categories de ciutadans - i em refereixo especialment als països de l'Europa occidental que poden ser més comparats amb el nostre. En aquests països hi ha: 1) els usuaris de la llengua, que són tots els habitants en general; 2) els que anomeno "llegidors-escrivents", que són tots els alfabetitzats, els quals llegeixen ocasional-

ment en la seva llengua (anuncis, diaris esportius, avisos, etc.) i l'escriuen també ocasionalment (petites notes, cartes, etc.) però no hi tenen, de fet, un interès cultural (aquest sector en els països més avançats gairebé coincideix amb el dels usuaris, llevat d'analfabets, infants, ancians, etc.); 3) els que podem anomenar "lectors-escriptors", que són els que llegeixen i escriuen amb un interès cultural (llibres, diaris polítics, revistes polítiques o culturals, etc.)

Doncs bé, a Catalunya només es donen la primera i la tercera categoria, hi falta la segona. Dels usuaris de la llengua (posem arreu dels Països Catalans uns cinc o sis milions de catalanoparlants) als "lectors-escriptors" (segons el prof. Badia i Margarit, poc més de cent mil catalans), mentre que els qui haurien de constituir la segona categoria són analfabets en la seva pròpia llengua.

Quan se suscita aquesta qüestió, alguns solen argüir com a factor decisiu d'aquesta deficiència el fenomen de la immigració. Cal dir, de seguida, que aquest plantejament és completament fals i agafa el rave per les fulles. Cal tenir en compte, en primer lloc, que la immigració ha estat un fenomen positiu per al desenvolupament de Catalunya: no cal adduir, doncs, arguments humanitaris o morals per justificar-la. En segon lloc, Catalunya ha estat tradicionalment un país d'immigració i això no ha estat cap obstacle per a la manifestació de la seva personalitat política: el segle XVII hi havia a Catalunya un 25% de gascons que van acabar adoptant la llengua i la cultura del seu nou país; abans de la guerra, els aragonesos, primer, i els murcians, després, acabaren essent tan catalans com els d'origen.

Però encara hi ha més. Vull aportar les dades provisionals d'una enquesta recent feta entre la joventut catalana. (Un exemple més de les anomalies que pateix el nostre país és que una dada tant important com la llengua habitual de l'individu no figuri en els fulls d'empadronament. Cal recórrer, doncs, a les enquestes privades per saber-ne alguna cosa).

Aquesta enquesta ha estat feta entre joves catalans que l'any 1973 tenien de 23 a 27 anys. Catalunya s'ha dividit en tres zones: I) Barcelona-ciutat; II) àrea industrial de Barcelona; III) la resta de Catalunya. Vull comentar tres preguntes de l'enquesta que em semblen especialment interessants per a nosaltres.

La pregunta que demanava saber quina era la llengua que els joves parlaven a casa seva, van respondre que hi parlaven català: un 45 % (zona I), un 28 % (zona II) i un 65 % (zona III). Aquestes respostes ens podrien fer pensar que hi ha tres Catalunyes: Barcelona-ciutat, una zona estabilitzada demogràficament on la immigració s'ha aturat; el cinturó industrial de Barcelona, on la forta immigració d'aquests últims anys ha convertit en una minoria els joves que parlen català a casa seva; i la resta de Catalunya, on els dos terços dels joves són catalanoparlants habituals. Però realment hi ha tres Catalunyes?

Una pregunta-clau respon a aquesta qüestió. Quan es demana als joves si creuen que existeix un poble català i si ells en formen part, les tres zones responen de manera molt semblant: un 66 % (zona I), un 63 % (zona II) i un 67 % (zona III) responen afirmativament: creuen que si que

· existeix un poble català i que ells hi pertanyen . Veiem, doncs, que les tres Catalunyaes han desaparegut i que el dinamisme de la societat catalana pesa molt en el conjunt de la nostra joventut, independentment de la llengua que , en aquests moments adversos, parlen a casa seva.

Però encara hi ha una altra pregunta interessant . Quan es pregunta als joves catalans de l'enquesta si llegirien un bon diari en català, d'un 50 % (zona II) a un 65 % (zona III) responen afirmativament (uns pocs dient que només llegirien el diari català , la majoria dient que llegirien un diari català i un diari castellà). És important de subratllar aquesta resposta, perquè avui dia l'índex de lectura ens el donen més els diaris i les revistes , que no pas els llibres.

En la meua opinió , tenint en compte les circumstàncies adverses en què es manifesta la cultura catalana, aquestes respostes són prou esperançadores . La joventut d'avui és la Catalunya del demà i ens adonem que les tendències favorables a la cultura catalana són encara més importants que les contràries.

On són, doncs, els obstacles reals que impedeixen el normal desenvolupament de la cultura catalana ? Els obstacles no provenen de la immigració , sinó de la situació repressiva de les manifestacions culturals . I subratllo "situació" perquè les seves causes no són solament externes (coercitives) , sinó que també hi ha desercions, debilitats, incongruències, per part del moviment reivindicatiu general.

Per aquest motiu, la "batalla del llibre català" s'ha de plantejar en un context general. De què ens servirien més llibres sense una escola renovada i renovadora, és a dir, democràtica, catalana, que es preocupés d'ensenyar cadascú en la seva llengua? De què ens servirien més llibres sense una premsa diària i setmanal viva, del nostre temps, que mantingués el lector en contacte constant amb les manifestacions culturals catalanes, redactada per tant en la nostra llengua? De què ens servirien més llibres sense una ràdio i una televisió catalanes que prolonguessin el debat cultural suscitat arreu? De què ens servirien més llibres sense una llengua plenament usada, a tots nivells, incloent-hi l'ús oficial?

Sense aconseguir aquests altres objectius, els llibres aviat serien objectes de museu i la nostra cultura merament folklòrica.

Però també sabem - i qui no n'estigui encara convençut només cal que giri els ulls a la nostra història recent i més concretament a les conquestes obtingudes aquests últims anys - que aquest programa cultural no es podrà realitzar si no és en el marc de les llibertats democràtiques, que la nostra societat reclama des de tots els seus sectors urgentment.

Només així podrem assegurar el futur d'una cultura catalana moderna, popular i alliberadora.